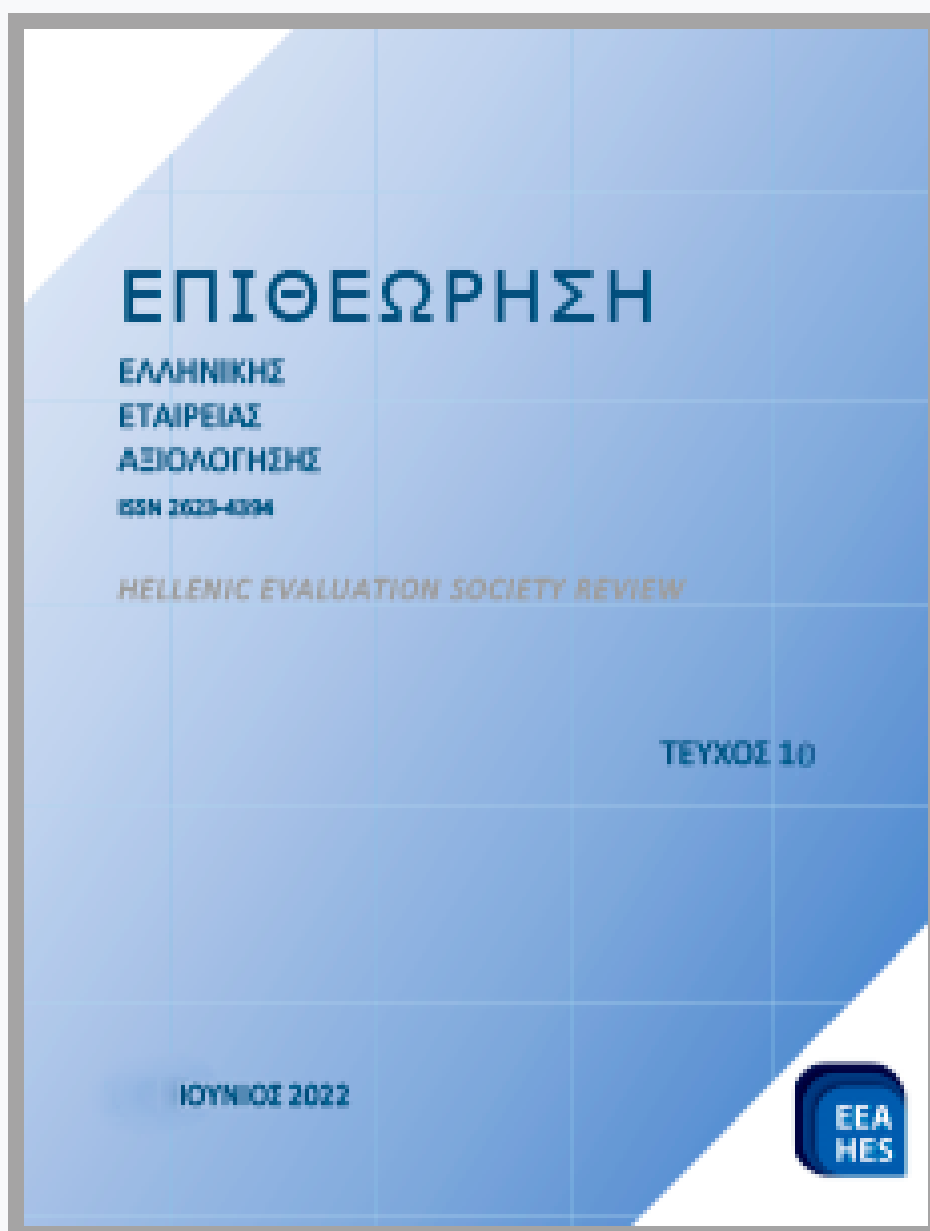

Hellenic Evaluation Society Review

No 10 (2022)

HELLENIC EVALUATION SOCIETY REVIEW - ISSUE 10

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ISSN 2623-4394

HELLENIC EVALUATION SOCIETY REVIEW

ΤΕΥΧΟΣ 10

ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

Η Επιθεώρηση της Ελληνικής Εταιρείας Αξιολόγησης (ΕΕΑ) είναι επιστημονικό περιοδικό με προσανατολισμό σε θέματα αξιολόγησης και εκδίδεται σε δύο τεύχη ετησίως.

Σκοπός της Επιθεώρησης της ΕΕΑ είναι να καλλιεργήσει έναν γόνιμο προβληματισμό και να συμβάλει στη διαμόρφωση της κουλτούρας της αξιολόγησης και στην προώθηση της αξιολόγησης ως επιστημονικό εργαλείο λήψης αποφάσεων. Η έγκριση δημοσίευσης των άρθρων στο περιοδικό αποφασίζεται από Επιστημονική Επιτροπή, η οποία αποτελείται από καταξιωμένους επιστήμονες, μέλη της ελληνικής και διεθνούς ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας.

Υπεύθυνη για την έκδοση της Επιθεώρησης της ΕΕΑ είναι η Συντακτική Επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν οι: Δρ. Βίβιαν Γαλατά, Διδάκτωρ Κοινωνικών Επιστημών, Καθηγήτρια ΣΕΠ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Δρ. Θανάσης Καραλής, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών, Καθ.κ. Γιώργος Μιχαηλίδης, Καθηγητής Περιφερειακής Ανάπτυξης και Προγραμματισμού (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Καθ.κ. Ιωσήφ Χασσίδ, Καθηγητής Βιομηχανικής Οικονομικής, Δρ. Μανώλης Χρυσάκης, Διευθυντής Ερευνών Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών.

Για αποστολή άρθρων, εργασιών και ανακοινώσεων προς δημοσίευση, παρακαλούμε να απευθύνεστε στη γραμματεία της ΕΕΑ: secretariat@hellenicevaluation.org. Οδηγίες για την υποβολή άρθρων βρίσκονται σε αυτό το σύνδεσμο: http://www.hellenicevaluation.org/pdf/odigies_ipovolh_arthron.pdf

Οι απόψεις των συγγραφέων δεν αντανακλούν τις απόψεις του ΔΣ της ΕΕΑ ή της επιστημονικής και συντακτικής επιτροπής του περιοδικού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	3
ΆΡΘΡΑ	
Στρατηγικές πολιτικές υγείας της Περιφέρειας Αττικής για την καταπολέμηση της πανδημίας <i>Γ. Πατούλης, Γ. Στεφανάκος, Ι. Κεχρής, Κ. Μανταλιάς, Ι. Υφαντόπουλος</i>	5
Οι ψυχικές επιπτώσεις και η αισχροκέρδεια, παράμετροι κοινωνικής επιρροής κατά την διάρκεια της πανδημίας COVID-19 <i>Α. Ευσταθίου, Γ. Στεφανάκος, Ι. Κεχρής, Φ. Ζώρα, Π. Ευσταθίου, Ι. Υφαντόπουλος</i>	23
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	
Δρ Παρασκευή Μπουφούνου, Πρόεδρος του Δικτύου των Ευρωπαϊκών Εταιρειών Αξιολόγησης (NESE) και μέλος του ΔΣ της ΕΕΑ	32
NEA	36
ENGLISH-LANGUAGE ABSTRACTS	38

© κειμένων: Ελληνική Εταιρεία Αξιολόγησης / οι συγγραφείς. Με εξαίρεση τη χρήση αποσπασμάτων υπό την προϋπόθεση της ρητής αναφοράς της πηγής, δεν επιτρέπεται η αναδημοσίευση/αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος του περιοδικού χωρίς τη γραπτή άδεια της Ελληνικής Εταιρείας Αξιολόγησης / των συγγραφέων.

Σημείωμα από τη σύνταξη

Δήμητρα Ιωάννου

Υπεύθυνη έκδοσης

Το ξέσπασμα της πανδημίας του κορονοϊού εισήγαγε μια νέα παγκόσμια πραγματικότητα και δημιούργησε την άμεση ανάγκη για αναζήτηση άμεσα εφαρμόσιμων και αποτελεσματικών λύσεων σε προβλήματα της καθημερινότητας και όχι μόνο, τα οποία ελάχιστοι είχαν προβλέψει, και ακόμα λιγότεροι ανέμεναν να προκύψουν. Όταν το 2018 η Ευρωπαϊκή Εταιρεία Αξιολόγησης διοργάνωνε, σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Αξιολόγησης, το [13^ο διετές συνέδριο για την αξιολόγηση στη Θεσσαλονίκη](#), με τίτλο “Evaluation for more resilient societies¹”, ο όρος «ανθεκτικότητα» ήταν ακόμα μια μάλλον ασαφής έννοια, η οποία αναφερόταν σε «οικονομικές, γεωπολιτικές, περιβαλλοντικές και ανθρωπιστικές προκλήσεις», όπως χαρακτηριστικά αναφερόταν στο εισαγωγικό σημείωμα του προγράμματος του συνεδρίου.

Τριάμισι χρόνια μετά, η παγκόσμια επιστημονική κοινότητα, οι οικονομικοί και κοινωνικοί αναλυτές, τα κέντρα λήψης αποφάσεων αλλά και οι απλοί πολίτες, και φυσικά οι αξιολογητές, αντιλαμβάνονται πλήρως τη σημασία της ανθεκτικότητας ως στρατηγική προτεραιότητα εστιασμένη στην ανάγκη θωράκισης των κοινωνιών ενάντια σε κάθε είδους απειλή, αλλά και στην ανάγκη για πρόληψη και ετοιμότητα. Πλήθος επιστημονικών μελετών και ερευνών επικεντρώνονται πλέον στη διερεύνηση των κινδύνων, παλαιών και αναδυόμενων, και των αναγκαίων μετασχηματισμών που απαιτούνται για την πρόληψη και την αντιμετώπισή τους. Παράλληλα, η παγκόσμια κοινότητα των αξιολογητών κινητοποιήθηκε για να τροφοδοτήσει με μελέτες και αναλύσεις την ανάπτυξη δημόσιων πολιτικών στη βάση αντικειμενικών ευρημάτων (evidence-based policymaking), σε όλο το εύρος της προβληματικής αναφορικά με την ανθεκτικότητα και τη στρατηγική διερεύνηση για το μέλλον (strategic foresight).

Η Ελληνική Εταιρεία Αξιολόγησης (ΕΕΑ) έδωσε βήμα στο [4^ο ετήσιο συνέδριό της](#) με θέμα «Αξιολόγηση και Ανθεκτικότητα», για την ανάπτυξη της προβληματικής της ανθεκτικότητας υπό το πρίσμα της αξιολόγησης, αναδεικνύοντας παράλληλα καλές πρακτικές μέσω της [βράβευσής](#) τους.

Σε συνέχεια της δημοσίευσης μιας από τις βραβευμένες εργασίες στο 9^ο τεύχος της *Επιθεώρησης της Ελληνικής Εταιρείας Αξιολόγησης*, αφιερώνει το παρόν τεύχος στη δημοσίευση δύο άρθρων τα οποία αναφέρονται στα ευρήματα από τη λειτουργία του Κέντρου Επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής και του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών (ΙΣΑ), το οποίο βραβεύθηκε από την ΕΕΑ στην κατηγορία «Βέλτιστη αξιοποίηση προτεινόμενων συμπερασμάτων αξιολόγησης».

Το πρώτο άρθρο εστιάζει στη δράση που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της πανδημίας από την Περιφέρεια Αττικής σε συνεργασία με τον ΙΣΑ, με στόχο την άμεση αντιμετώπιση σειράς υγειονομικών προβλημάτων που ανέκυψαν, αλλά και την περαιτέρω θωράκιση της κοινωνίας σε θέματα δημόσιας υγείας, πατώντας πάνω στα διδάγματα από τη διαχείριση της πανδημικής κρίσης. Το άρθρο εκτείνεται και σε ζητήματα διακυβέρνησης, εστιάζοντας στην πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και παρουσιάζοντας αναλυτικά την προσέγγιση που αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε στο πλαίσιο της λειτουργίας του Κέντρου Επιχειρήσεων.

¹ «Αξιολόγηση για ανθεκτικότερες κοινωνίες»

Στο δεύτερο άρθρο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα πρόσφατης έρευνας, μέσω της οποίας επιχειρείται η μελέτη του ψυχολογικού αντικτύπου της πανδημίας στον γενικό πληθυσμό, αξιοποιώντας ευρήματα από τη λειτουργία του Κέντρου Επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής και του ΙΣΑ. Η μελέτη αναλύει στατιστικά στοιχεία και δίνει μια εκτενή εννοιολογική ανάλυση των επιδράσεων της ειδικής συνθήκης η οποία διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της πανδημίας, αφενός στην ατομική ψυχική υγεία, αλλά και στις επιχειρηματικές συμπεριφορές.

Το παρόν τεύχος περιλαμβάνει επίσης συνέντευξη της Προέδρου του Δικτύου των Ευρωπαϊκών Εταιρειών Αξιολόγησης (NESE) και μέλους του ΔΣ της ΕΕΑ, Παρασκευής Μπουφούνου, η οποία παρουσιάζει το έργο «Ενίσχυση των ικανοτήτων των Εταιρειών και Δικτύων Αξιολόγησης στην Ευρώπη: Μια πρακτική προσέγγιση για την προώθηση της αξιολόγησης των βασικών οριζόντιων αρχών (Key Horizontal Principles)», το οποίο υλοποιήθηκε με τη χρηματοδότηση του Διεθνούς Οργανισμού για Συνεργασία στην Αξιολόγηση (IOCE/EVALPartners), και συντόνισε η Ελληνική Εταιρεία Αξιολόγησης.

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Στρατηγικές πολιτικές υγείας της Περιφέρειας Αττικής για την καταπολέμηση της πανδημίας

Γιώργος Πατούλης

Περιφερειάρχης Αττικής, Πρόεδρος Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών.

Γιώργος Στεφανάκος

Συντονιστής Κέντρου Επιχειρήσεων Περιφέρειας Αττικής, Πνευμονολόγος.

Ιωάννης Κεχρής

Αντιπεριφερειάρχης Δημόσιας Υγείας, Μέλος Διοικητικού Συμβουλίου Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών.

Κωνσταντίνος Μανταλιάς

Υποψήφιος Διδάκτορας ακαδημαϊκός υπότροφος ΕΚΠΑ – ΠΕΔΔ.

Ιωάννης Υφαντόπουλος

Καθηγητής Οικονομικών της υγείας, MBA-Health, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

1. Εισαγωγή

Η σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία του 21ου αιώνα πέρα από την εξέλιξη και την προώθηση των ατομικών και κοινωνικών ελευθεριών, έχει έρθει ταυτόχρονα αντιμέτωπη με μια σειρά σοβαρών προβλημάτων, τα οποία ερείδονται κατά βάση στις αυξανόμενες ανάγκες των πολιτών, οι οποίοι με τη σειρά τους λόγω των φιλελεύθερων δημοκρατιών μέσα στις οποίες αναπτύσσονται, απαιτούν από το κράτος την άμεση, ποιοτική, αποτελεσματική και αποδοτική αντίδρασή του. Αυτό με τη σειρά του απαιτεί ορθό συντονισμό κινήσεων για την υποστήριξη της αμεσότητας των παρεμβάσεων. Αυτός είναι και ο λόγος σύμφωνα με τον οποίο έχει προωθηθεί η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση που αποβλέπει στην αρμονική συνεργασία μεταξύ της Κεντρικής Διοίκησης του Κράτους και της Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης.

Η παγκοσμιοποίηση της ασθένειας κατά την περίοδο του COVID-19 έχει αλλάξει όχι μόνο τον τρόπο ζωής των ατόμων, αλλά έχει επηρεάσει παράλληλα ολόκληρη την οικονομική, κοινωνική, θεσμική και πολιτική κουλτούρα των εθνών. Ειδικότερα, οι παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες εκτός από την ελεύθερη διακίνηση ιδεών, έχουν προωθήσει παράλληλα την ελεύθερη διακίνηση προσώπων μέσω της υποστήριξης της οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης.

Η παγκοσμιοποίηση όμως, εξαιτίας αυτής της διακίνησης προσώπων αλλά και της σύμπτυξης του χώρου και του χρόνου, διασυνδέεται σθεναρά και με τον τομέα της υγείας, αφού σύμφωνα με την έρευνα των Shrestha et al το εμπόριο και τα ταξίδια, τα οποία προωθούνται ιδιαίτερα στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, έχουν αναγνωριστεί ως σημαντικοί και μάλιστα καθοριστικοί παράγοντες εξάπλωσης της νόσου του COVID-19 (1). Επιπλέον, σύμφωνα με τους παραπάνω συγγραφείς, η αύξηση του ποσοστού της αστικοποίησης και η ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας διευκόλυναν την παγκόσμια διασύνδεση (1) με αποτέλεσμα την ταχύτερη μετάδοση ασθενειών (1). Οι Raquet και Schertzer υποστηρίζουν ότι «ο COVID-19 έχει αποδειχθεί ένα σύνθετο διακυβερνητικό πρόβλημα που απαιτεί υψηλά επίπεδα συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων κυβερνήσεων». Επιπλέον υποστηρίζουν την ανάπτυξη νέων συστημάτων διακυβερνητικών σχέσεων με αντικειμενικό σκοπό την προσομοίωση των δημοσίων πολιτικών σε ακραίες καταστάσεις (2). Οι Kuhlmann και Franzke εξέφρασαν την άποψη ότι η πανδημία του COVID-19 διαμόρφωσε ένα νέο

πολυεπίπεδο σύστημα διακυβέρνησης που «ενεργοποίησε όλους τους πολλαπλούς κάθετους και οριζόντιους μηχανισμούς συντονισμού του Κράτους και της Περιφερειακής Διοίκησης» (3-5). Τέλος η έρευνα των Monaco et al. υπέδειξε την αδήριτη ανάγκη για συνεργασία όχι μόνο μεταξύ κρατών και παγκόσμιων οργανισμών, αλλά και την συνεργασία εντός του κράτους με την περιφέρεια και τα υπόλοιπα πεδία και δίκτυα άσκησης κοινωνικής και υγειονομικής πολιτικής (6).

2. Παγκοσμιοποίηση και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση

Η παγκόσμια οικονομική ολοκλήρωση, η οποία αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του 20ου και 21ου αιώνα, έχει ενταθεί ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες, αφού η επέκταση του παγκόσμιου εμπορίου, της οικονομίας και της παραγωγής συνδέει τις οικονομικές τύχες των εθνών (7), των κοινοτήτων και των νοικοκυριών σε όλη σχεδόν την υφήλιο, οδηγώντας σε μια αναδυόμενη παγκόσμια οικονομία της αγοράς (7). Σημαντικό παράδειγμα για την επίρρωση της ανωτέρω ρήσης μπορεί να θεωρηθεί το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης του 2008 (8), η οποία αν και ξεκίνησε από μια τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής επηρέασε τις σύγχρονες κοινωνίες.

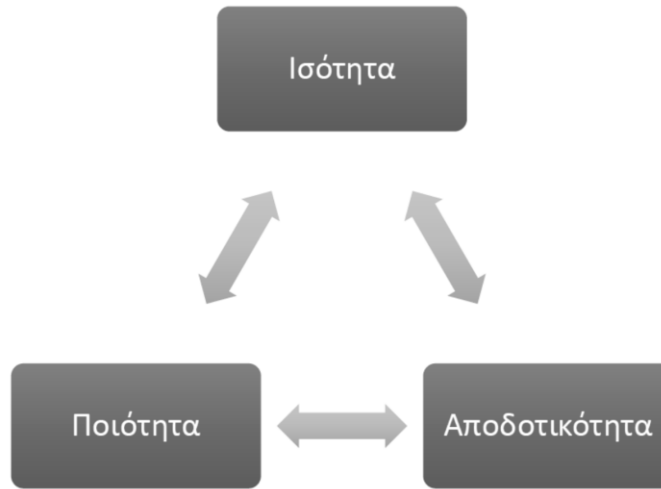
Ως παγκοσμιοποίηση λοιπόν σύμφωνα με τους Baylis et al. ορίζεται μια «σημαντική αλλαγή στην κλίμακα της κοινωνικής οργάνωσης, σε κάθε τομέα της, διαπερνώντας τις μεγαλύτερες περιοχές και ηπείρους του κόσμου» (7). Έτσι, αν και υφίστανται ακόμη οι έννοιες της «εδαφικότητας» και της απόστασης, η έννοια της παγκοσμιοποίησης είναι ταυτόσημη «με τη διαδικασία της χωροχρονικής συμπίεσης» (7), πράγμα το οποίο γίνεται κατανοητό ιδίως στην εποχή μας κυρίως μέσα από τις παγκόσμιες διαστάσεις που λαμβάνουν διάφορα υγειονομικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα.

Βέβαια ο τρόπος με τον οποίο η παγκοσμιοποίηση αλλάζει τα δεδομένα και τις υπάρχουσες σχέσεις δεν παρατηρείται από εν γένει ομοιομορφία κι αυτή είναι η απόρροια κατά την οποία πολλές φορές έχουν παρατηρηθεί από την μια πλευρά συγκρούσεις, ενώ από την άλλη σημαντικά κοινά επιτεύγματα συνεργασίας. Σημαντικό παράδειγμα αποτελεί και η πρόσφατη εξέλιξη της πανδημίας του COVID-19, όπου σύσσωμη η παγκόσμια κοινότητα, με τη συμμετοχή των κρατών, των ενδιάμεσων επιπέδων διακυβέρνησης, της κοινωνίας των πολιτών, της επιστημονικής κοινότητας και των φαρμακευτικών εταιρειών επέδειξε την ταχεία ανταπόκρισή της μέσα από την υποστήριξη της έρευνας και την προώθηση της τεχνολογίας των εμβολίων.

Η μεγάλη ανάγκη που έχει δημιουργηθεί για την άμεση, ποιοτική και αποτελεσματική αντίδραση στα ζητήματα που έρχονται στην επιφάνεια λόγω της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας απαιτεί ταυτόχρονα και την υπερπήδηση κυρίως των φαινομένων πολυπλοκότητας και γραφειοκρατίας που παρατηρούνται ανά τον κόσμο στο πολιτικό και θεσμικό επίπεδο. Η αντιμετώπιση της πολλαπλής γραφειοκρατίας, ο ορθολογικός και τεκμηριωμένος διαμοιρασμός των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης, αποτελεί σήμερα μια αδήριτη ανάγκη με απώτερο στόχο τον εναρμονισμένο συντονισμό μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διοίκησης

Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται και από τις πολιτικές που έχει υιοθετήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση και τις αρχές που τις διατρέχουν μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού και Υγειονομικού Μοντέλου (8, 9) και οι οποίες επιγραμματικά είναι η ισότητα (με την έννοια της ισοτιμίας), η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα (με την έννοια της οικονομικής βιωσιμότητας), δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην προσπάθεια ίσης πρόσβασης και παροχής όχι μόνο σε επίπεδο κρατών-μελών, αλλά και ανάμεσα τις διάφορες περιφέρειες. Οι αρχές αυτές αποτυπώνονται στην εικόνα 1.

Εικόνα 1 Οι αρχές του Ευρωπαϊκού Υγειονομικού Μοντέλου. Πηγή (8, 9)

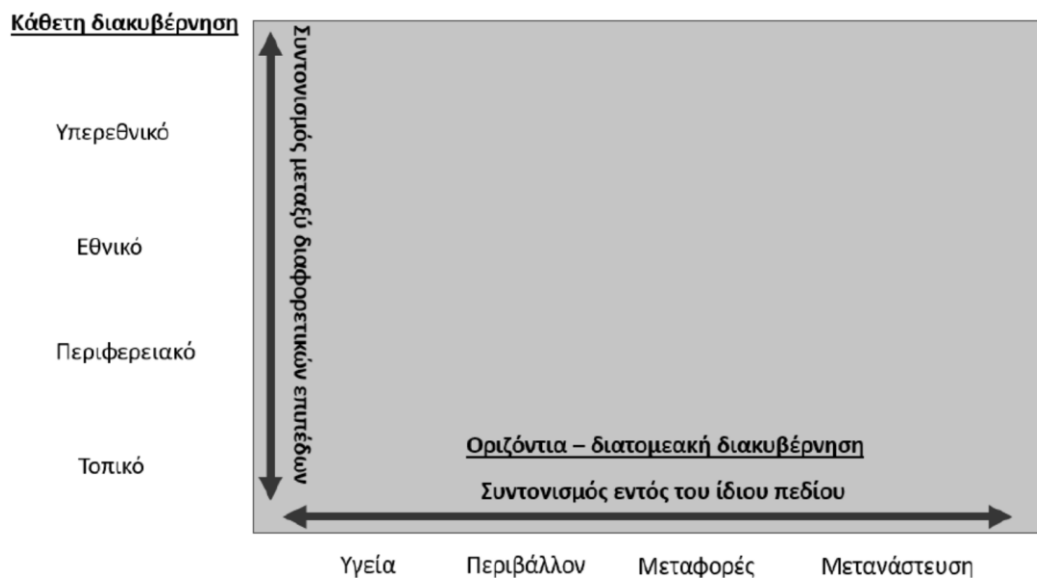

Έτσι λοιπόν, θέτοντας στο επίκεντρο τις παραπάνω αρχές αλλά και το δαιδαλώδες θεσμικό πλαίσιο της ιεραρχημένης γραφειοκρατίας που υπερισχύει στις σύγχρονες δυτικές χώρες, εισήχθη η έννοια της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, η οποία σύμφωνα με τους Hague et al. καθορίζεται ως:

«η διαδικασία κατά την οποία τα διάφορα κέντρα λήψης αποφάσεων και οι ομάδες συμφερόντων τους στις φιλελεύθερες δημοκρατίες συζητούν, πείθουν και διαπραγματεύονται σε όλα τα επίπεδα προκειμένου να διαμορφώσουν συγκροτημένη πολιτική στον τομέα τους δραστηριότητάς τους» (10).

Με βάση τη συγκεκριμένη έννοια υπογραμμίζονται και αναλύονται περισσότερο οι κάθετες σχέσεις μεταξύ των αντιπροσώπων των διαφόρων επιπέδων, τα οποία με τη σειρά τους αναφέρονται στον ίδιο τομέα. Εξαιτίας της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας και των χαρακτηριστικών που αναφέρθηκαν πιο πάνω, με την ίδια ακριβώς έννοια περιγράφονται οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των decision makers σε διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (ή υπερεθνικό, εθνικό και υποεθνικό επίπεδο). Αυτό με τη σειρά του δείχνει πως όλοι συμβάλλουν στο ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει τις σύγχρονες κοινωνίες. Στην εικόνα 2 παρουσιάζεται διαγραμματικά ο συντονισμός εντός και μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης σύμφωνα με τις Hague et al. (10).

Εικόνα 2 Συντονισμός εντός και μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης. Πηγή (10)

Εξαιτίας αυτής της ιεραρχημένης γραφειοκρατίας οι εκπρόσωποι του σκληρού πυρήνα του κράτους, δηλαδή της κεντρικής κυβέρνησης, διαθέτουν σύμφωνα με τον Weber την εξουσία και τη νομιμοποίηση, καθώς εκλέγονται απευθείας από τον λαό και είναι υπεύθυνοι για την χάραξη της γενικής πολιτικής της εκάστοτε χώρας. Απευθείας εκλέγονται (σε πολλά κράτη) και οι αξιωματούχοι των υπόλοιπων βαθμίδων ή επιπέδων διακυβέρνησης, οι οποίοι διαθέτουν ως επιπλέον πλεονέκτημα την λεπτομερή γνώση συγκεκριμένων προβλημάτων, τα οποία εκτυλίσσονται στην εδαφική τους επικράτεια, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να αξιολογήσουν καλύτερα την αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων λύσεων.

Η κατοχή και η κατανομή των πόρων προέρχονται κατά κύριο λόγο από την κεντρική κυβέρνηση και τα υπόλοιπα επίπεδα διακυβέρνησης. Έτσι εάν τα κατώτερα επίπεδα οι δήμοι και οι περιφέρειες, διέθεταν μεγαλύτερη ευελιξία κινήσεων σε συνδυασμό με την ξεκάθαρη οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων, των καθηκόντων και των ευθυνών τους και την κατοχή περισσότερων πόρων, σταθμισμένων πάντοτε βάσει αναγκών, θα μπορούσαν να παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη της γενικής πολιτικής της χώρας, όπως αυτή χαράσσεται από την κεντρική κυβέρνηση.

Με βάση όλα τα παραπάνω και σύμφωνα με τον Bache et al., η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση μπορεί να θεωρηθεί χρήσιμη πολιτική εναλλακτική για την παροχή λύσεων σε προκλήσεις που εκτείνονται σε πολλαπλά εδαφικά επίπεδα και απαιτούν για τον λόγο αυτό τη συμμετοχή διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης (11), τα οποία μπορούν να είναι οντότητες πάνω και έξω από το εκάστοτε κράτος, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση ή Παγκόσμιοι Οργανισμοί, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, καθώς και κάτω από την Κεντρική Κυβέρνηση, όπως είναι οι διάφοροι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης που λειτουργούν εντός του κράτους.

Υπάρχουν λοιπόν ορισμένα πεδία πολιτικής όπως είναι η γεωργία, το περιβάλλον, η εκπαίδευση, η κοινωνική πολιτική, η μετανάστευση και η υγεία, τα οποία δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο από μια χώρα. Κι αυτό γιατί απαιτούνται πολυάριθμες αλληλεπιδράσεις και ισορροπίες μεταξύ επίσημων και ανεπίσημων φορέων σε υπερεθνικό, εθνικό και υποεθνικό επίπεδο, ένα πιο ευέλικτο σύστημα διακυβέρνησης, το οποίο δεν μπορεί να στηρίζεται σε ένα θεσμικό μοντέλο που βασίζεται στην κρατική κυριαρχία αλλά διευκολύνει μια μη ιεραρχική δομή διακυβέρνησης, η οποία επιτρέπει την παραγωγή πολιτικής στη βάση της συναίνεσης και όχι της εντολής.

Η πολυεπίπεδη λοιπόν διακυβέρνηση φαίνεται πως παίζει καθοριστικό ρόλο, αφού σύμφωνα με τον Santos «ο επιτυχής έλεγχος της πανδημίας εξαρτάται από την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη ηγεσία σε διαφορετικά επίπεδα» (12).

3. Αρμοδιότητες και καθήκοντα των Περιφερειών στον τομέα της υγείας

Το άρθρο 101 του Συντάγματος αναφέρει ότι «η διοίκηση του κράτους οργανώνεται σύμφωνα με το αποκεντρωτικό σύστημα». Για τον λόγο αυτό σήμερα στην διοίκηση της χώρας παρατηρούνται 3 επίπεδα: η κεντρική κυβέρνηση, οι αποκεντρωμένες διοικήσεις και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, δηλαδή οι δήμοι και οι περιφέρειες. Πιο συγκεκριμένα το άρθρο 3 του νόμου 3852/2010 ορίζει ότι «οι περιφέρειες σχεδιάζουν, προγραμματίζουν και υλοποιούν πολιτικές σε περιφερειακό επίπεδο στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, σύμφωνα με τις αρχές της αιφόρου ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη και τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές».

Φαίνεται λοιπόν τόσο από το σύνταγμα όσο και από τον νόμο η ιδιαίτερη σημασία που δίνεται στην αποκεντρωμένη οργάνωση και διοίκηση του κράτους. Απώτερος στόχος είναι καλύτερη διευθέτηση των προβλημάτων. Αυτό μπορεί να βασιστεί και στην διοικητική αρχή της εγγύτητας (13) καθώς με

αυτό τον τρόπο προάγεται η εξειδικευμένη γνώση των κατά τόπους αρμοδίων για την καλύτερη, αποτελεσματικότερη και πιο ποιοτική παρέμβαση, αλλά και την παρακολούθηση και πραγματοποίηση τις γενικής πολιτικής.

Ένα από τα πεδία πολιτικής με το οποίο ασχολείται η περιφέρεια είναι αυτό της δημόσιας υγείας και πρόνοιας. Μέσα από αυτό το πεδίο οι περιφέρειες προάγουν την γενική πολιτική που χαράζει η κεντρική κυβέρνηση για τον τομέα της υγείας, μέσα από το αρμόδιο Υπουργείο Υγείας. Ο ρόλος των περιφερειών στο συγκεκριμένο πεδίο φαίνεται να είναι περισσότερο τυπικός παρά ουσιαστικός, αφού δίνεται βάση κυρίως σε έλεγχο των υποδομών όπου παρέχονται υγειονομικές υπηρεσίες, σε χορήγηση αδειών για την λειτουργία ιατρικών και διαγνωστικών κέντρων και επιβολή κυρώσεων σε γιατρούς και φαρμακοποιούς (13).

Άλλο ένα πεδίο αρμοδιοτήτων που έχει αναλάβει η περιφέρεια και μπορεί να συνδυαστεί με αυτό της υγείας είναι και το πεδίο της πολιτικής προστασίας και διοικητικής μέριμνας. Σύμφωνα με αυτό στις περιφέρειες περιλαμβάνονται αρμοδιότητες που αναφέρονται ιδίως: στον συντονισμό έργων και μέτρων πρόληψης, αντιμετώπισης και αποκατάστασης καταστροφών, καταστάσεων έκτακτης ανάγκης εντός των ορίων της περιφέρειας (13).

Το συγκεκριμένο πεδίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην αντιμετώπιση του COVID-19, αφού μέσω της συνεργασίας των εκάστοτε περιφερειών με το αρμόδιο Υπουργείο, έγινε προσπάθεια εύρεσης των κρουσμάτων με δειγματοληπτικούς ελέγχους και καταγραφής αυτών στον επιδημιολογικό χάρτη της χώρας. Ανώτερος στόχος ήταν ο περιορισμός της νόσου μέσω της επιβολής και τήρησης καραντίνας όχι απλά σε ολόκληρη την εδαφική επικράτεια, αλλά ορισμένες φορές και σε συγκεκριμένα τοπικά διαμερίσματα.

Σε συνδυασμό με το πεδίο της πολιτικής προστασίας, σημαντικό αναδεικνύεται από την βιβλιογραφία και το πεδίο αρμοδιοτήτων που αφορά τις μεταφορές. Κι αυτό γιατί η πανδημία τόσο λόγω της καραντίνας, όσο και της προσπάθειας αποφυγής και μείωσης του συνωστισμού επέβαλε τη συνεννόηση μεταξύ των φορέων (14-17).

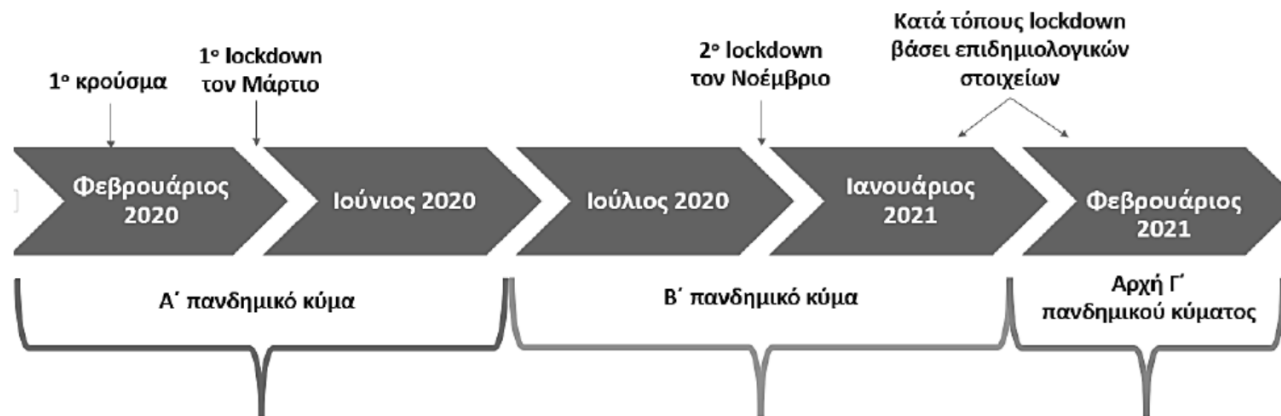
Η περιορισμένη παράδοση της χώρας στη διαβούλευση, για την επίτευξη συναίνεσης και όχι εντολής, καθώς και η επικράτηση της “top-down governing” θεώρησης δεν δίνει την ελευθερία και την ευελιξία στην τοπική αυτοδιοίκηση. Έτσι αυτή δεν μπορεί να υιοθετήσει με τον δικό της τρόπο την προώθηση της γενικής πολιτικής που εισηγείται η Κυβέρνηση. Το ίδιο συνέβη και με την προσπάθεια αντιμετώπισης και διαχείρισης της πανδημίας, όπου οι Περιφέρειες λάμβαναν κατευθυντήριες γραμμές για τις κατά τόπους δράσεις τους από την κεντρική Κυβέρνηση.

4. Ο ρόλος της Περιφέρειας Αττικής στην αντιμετώπιση της πανδημικής κρίσης του COVID-19

Παρά τις θεσμικούς, πολιτικούς, νομικούς και οικονομικούς περιορισμούς, αλλά και τις μη διεξοδικά οριοθετημένες αρμοδιότητές τους οι Περιφέρειες προχώρησαν σε σημαντικά βήματα υποστήριξης της γενικής κυβερνητικής πολιτικής για την διαχείριση της πανδημικής κρίσης.

Από την βιβλιογραφική ανασκόπηση για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και τα ανταντακλαστικά των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης έναντι της πανδημίας του COVID-19, φάνηκε πως οι δράσεις που αναπτύχθηκαν από αυτούς αποκρυσταλλώθηκαν μέσα από τον διαχωρισμό των φάσεων αντιμετώπισης και διαχείρισης της πανδημίας. Στην εικόνα 3 παρουσιάζεται το χρονικό των τριών κυμάτων πανδημικής κρίσης και η εισαγωγή των πανελλαδικών lockdowns.

Εικόνα 3 Το χρονικό των τριών κυμάτων πανδημικής κρίσης και η εισαγωγή των πανελλαδικών lockdowns

Θέτοντας στο επίκεντρο την Περιφέρεια Αττικής αυτή προχώρησε σε εντατική στήριξη της πολιτικής της κεντρικής κυβέρνησης του κράτους για την αντιμετώπιση της πανδημικής κρίσης του COVID-19. Βέβαια αυτό συνέβη στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της και μέσα από την συναίνεση και τον συντονισμό που της παρείχαν τα νομικά και θεσμικά πλαίσια λόγω της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης.

4.1. Κινητές μονάδες

Αρχικά η Περιφέρεια Αττικής σε συνεργασία με τον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών εισήγαγε κινητές μονάδες μέσω του προγράμματος «Ιπποκράτης». Αυτές ήταν στελεχωμένες με εξειδικευμένο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό.

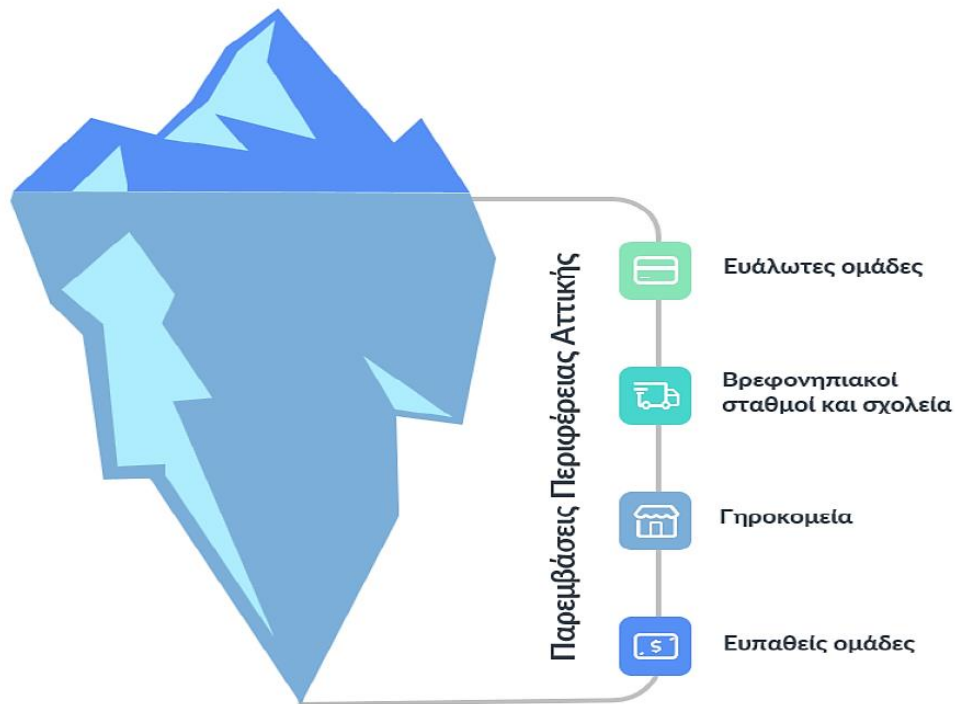
Με την δράση αυτών των μονάδων υποστήριξαν την προσπάθεια έγκαιρης και έγκυρης ανίχνευσης και καταγραφής των κρουσμάτων στην εδαφική επικράτεια της Περιφέρειας. Η σημαντικότητα της συγκεκριμένης παρέμβασης βασίστηκε στις επισκέψεις που πραγματοποιούσε το ειδικό κλιμάκιο κατ' οίκον, ειδικά στην αρχή της πανδημίας για την διενέργεια PCR test.

Το συγκεκριμένο γεγονός βοήθησε από την μια πλευρά στον περιορισμό της νόσου μέσω τις έγκαιρης δήλωσης και καταγραφής των θετικών κρουσμάτων στο εθνικό μητρώο νοσούντων. Με τον συγκεκριμένο τρόπο προσέδωσε μια κοινωνική χροιά, καθώς η υπηρεσία παρέχονταν δωρεάν. Απόρροια αυτού ήταν αρχικά η υποστήριξη της υποχρέωσης των πολιτών να υποβάλλονται σε Rapid ή PCR tests για την είσοδό τους σε διάφορες υπηρεσίες, χώρους εργασίας αλλά και κοινωνικές εκδηλώσεις.

Από την άλλη πλευρά υποστήριξε την προώθηση της πρόληψης αλλά και την αρχή της ισότητας καθώς μπορούσαν να προσέλθουν και άτομα, τα οποία προέρχονταν από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Ταυτόχρονα ελέγχονταν για την θετικότητα στον ιό και μονάδες με ευπαθείς πληθυσμούς, όπως γηροκομεία, χώροι ασυνόδευτων παιδιών, ορφανοτροφεία, σχολεία και βρεφονηπιακοί σταθμοί, επί των οποίων είχε πλήρη γνώση η Περιφέρεια.

Έτσι με αυτόν τον τρόπο η Περιφέρεια προχώρησε σε κάλυψη των κενών της κεντρικής κυβέρνησης, τα οποία παρατηρούνταν κυρίως σε περιοχές και ομάδες (ευάλωτες ή ευπαθείς) με ανικανοποίητες ανάγκες (18). Στην εικόνα 4 παρουσιάζονται με μορφή παγόβουνου οι παρεμβάσεις της Περιφέρειας αττικής στον κρυφό αντίκτυπο της πανδημίας COVID-19.

Εικόνα 4 Το παρόβουνο των παρεμβάσεων της Περιφέρειας Αττικής και ο κρυφός αντίκτυπος της πανδημίας

Από την άλλη πλευρά η συγκεκριμένη κίνηση της περιφέρειας οδήγησε σε μείωση των περιστατικών των νοσούντων που θα επισκέπτονταν μια υγειονομική δομή για την παροχή διαγνωστικού ελέγχου PCR, ενώ ταυτόχρονα περιόρισε τις άσκοπες επισκέψεις στο σύστημα υγείας. Αυτό σημαίνει πως βοήθησε στην αποσυμφόρηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας, το οποίο βρίσκονταν στα όρια της κατάρρευσης, όπως συνέβαινε και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (19-21).

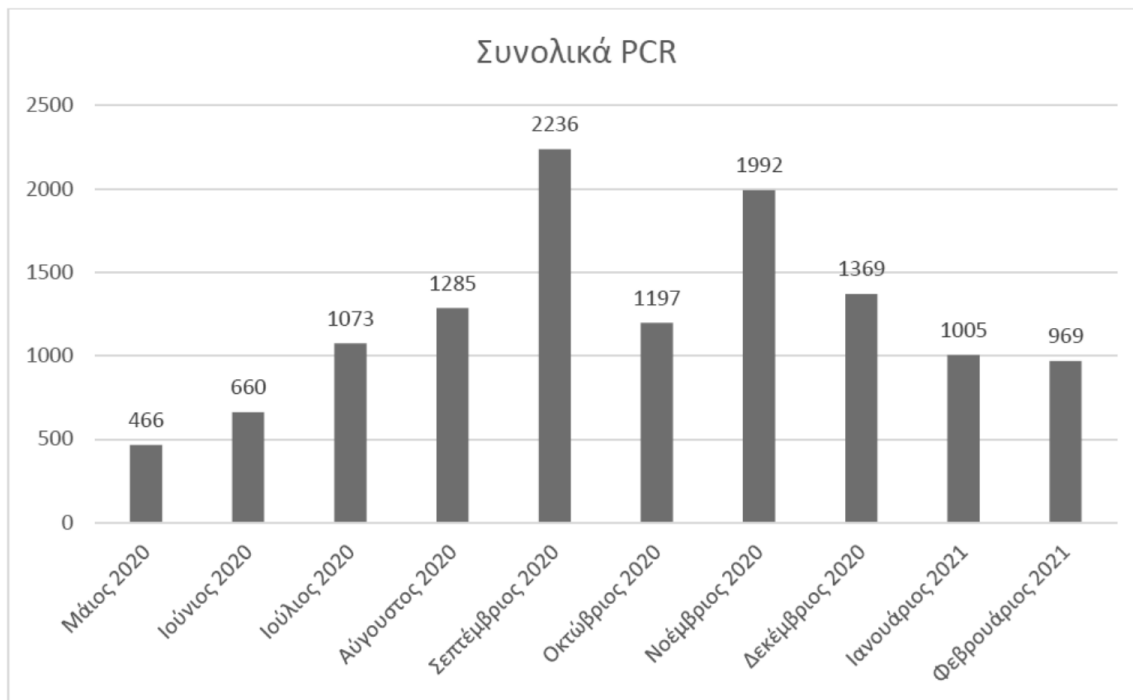
4.2. PCR και Rapid Tests

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η Περιφέρεια Αττικής προχώρησε σε παροχή δωρεάν PCR και Rapid tests. Στην εικόνα 5 και 6 παρουσιάζονται τα PCR που πραγματοποιήθηκαν από την Περιφέρεια Αττικής από τον Μάιο του 2020 έως και τον Φεβρουάριο του 2021. Από αυτές φαίνεται η σημαντική συμβολή της Περιφέρειας στην ακολουθούμενη πολιτική, όπως αυτή είχε προκύψει από τις κατευθυντήριες οδούς του Υπουργείου, της Εθνικής Επιτροπής Εμπειρογνομόνων και τον Εθνικό Οργανισμό Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ).

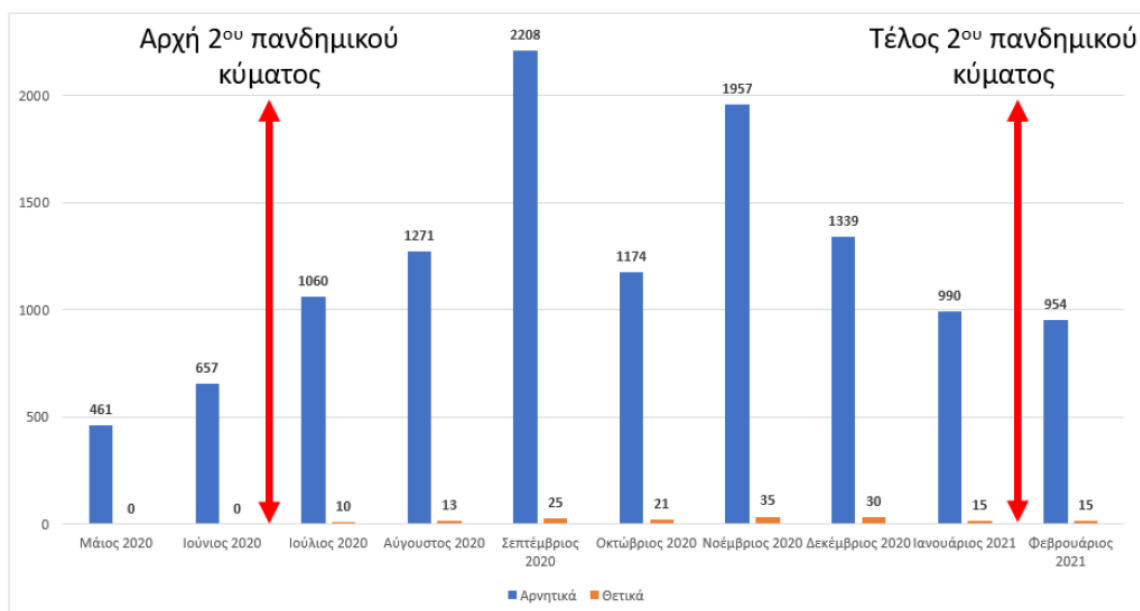
Με τον συγκεκριμένο τρόπο η περιφέρεια προσπάθησε να καλύψει έναν ολοένα αυξανόμενο πληθυσμό νοσούντων παρέχοντας σημαντική βοήθεια τόσο στο κράτος όσο και στο Εθνικό Σύστημα Υγείας. Ταυτόχρονα όπως φαίνεται και από το γράφημα η Περιφέρεια συνέβαλε ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του 2ου πανδημικού κύματος με περισσότερα PCR Tests, καλύπτοντας ένα μεγάλο μέρος δομών, αλλά και του τοπικού της πληθυσμού.

Απόρροια αυτού ήταν η παροχή σιγουριάς και ασφάλειας στον πολίτη, αλλά και η διευκόλυνση της πολιτικής που είχε υιοθετηθεί από την κεντρική Κυβέρνηση.

Εικόνα 5 Συνολικά PCR που πραγματοποιήθηκαν από την Περιφέρεια Αττικής από τον Μάιο του 2020 έως και τον Φεβρουάριο του 2021.

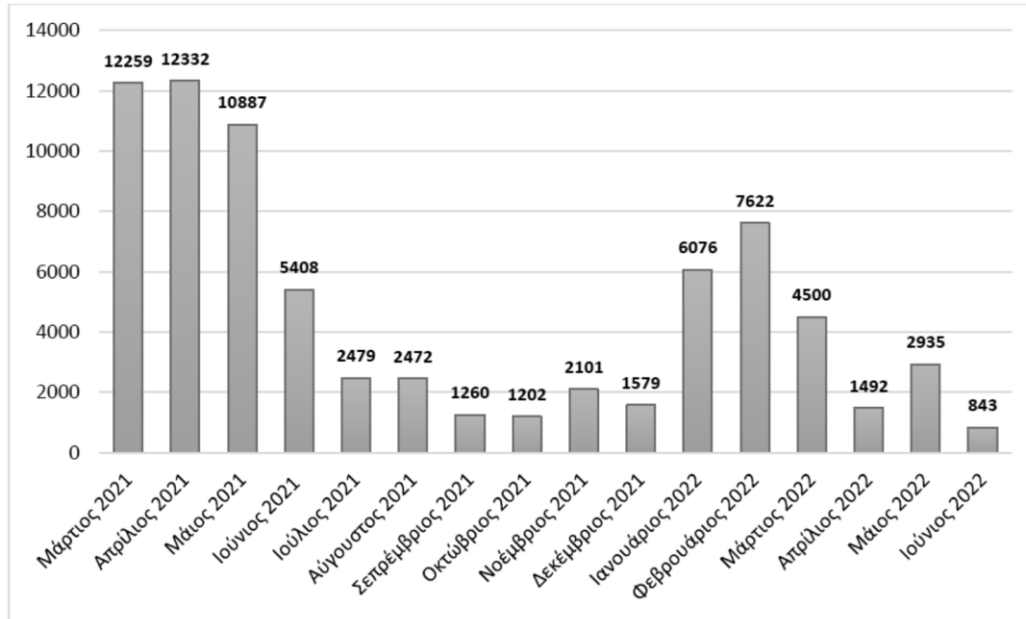
Εικόνα 6 Αρνητικά και θετικά PCR που δηλώθηκαν από μονάδες τις Περιφέρειας από Μάιο 2020 έως Φεβρουάριο 2021

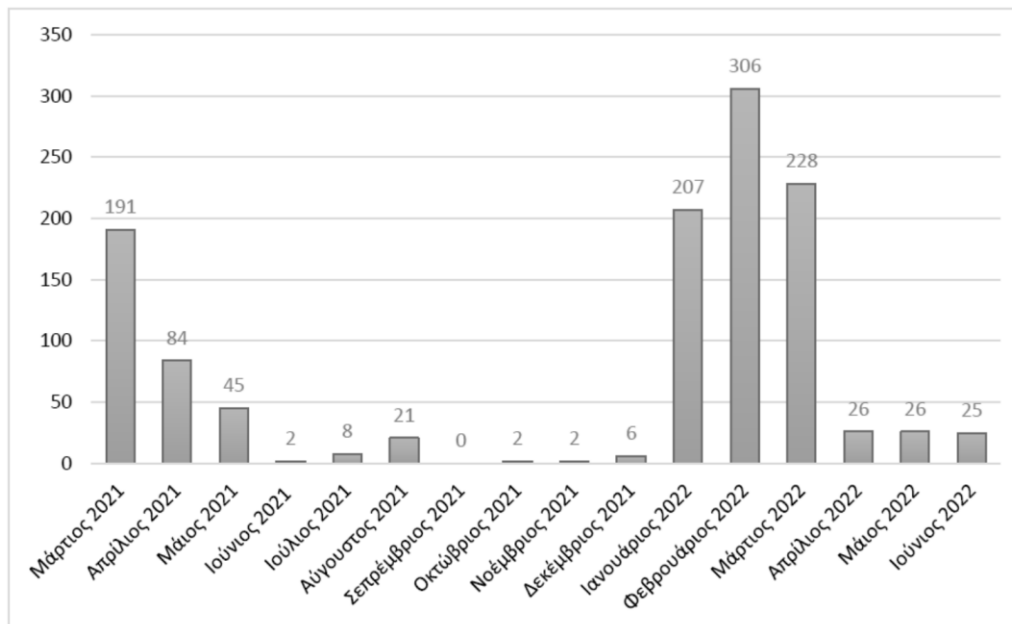
Με την έλευση της τεχνολογίας των Rapid test, η Περιφέρεια αύξησε την δραστηριότητά της. Αυτή φαίνεται πως εντάθηκε ιδιαίτερα κατά την διάρκεια του τρίτου κύματος της πανδημίας από τον Φεβρουάριο του 2021 έως και τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Από τον Μάρτιο του 2021 έως και τον Ιούνιο του 2022, όπως φαίνεται και από τις εικόνες 7 και 8 που ακολουθούν, διενεργήθηκαν μόνο από τα κλιμάκια της Περιφέρειας σε συνεργασία με τον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών και υπό τον

συντονισμό του Κέντρου Επιχειρήσεων της Περιφέρειας 75.447 RAPID TESTS, καλύπτοντας κενά του κεντρικού κρατικού μηχανισμού.

Εικόνα 7 Συνολικά Rapid test που δηλώθηκαν από μονάδες της Περιφέρειας από τον Μάρτιο 2021 έως Ιούνιο 2022

Εικόνα 8 Θετικά Rapid test που δηλώθηκαν από μονάδες της Περιφέρειας από τον Μάρτιο 2021 έως Ιούνιο 2022

4.3. Άλλες παρεμβάσεις και ψυχολογική υποστήριξη

Ταυτόχρονα η Περιφέρεια Αττικής υποστήριξε την κεντρική πολιτική υγείας μέσα από την χρηματοδότηση 100 εκατομμυρίων ευρώ για πρόσληψη ιατρικού προσωπικού και 64 εκατομμυρίων για αγορά σύγχρονου και απαραίτητου για την περίσταση ιατρικού εξοπλισμού. Όσον αφορά την πρόληψη και την προστασία από τον νέο ιό προώθησε πρόγραμμα δωρεάν διανομής υγειονομικού

υλικού και μασκών. Επιπλέον λαμβάνοντας υπόψη και τη συνταγματική κατοχύρωση του άρθρου 101 §4, όπου αναφέρεται ότι «ο κοινός νομοθέτης και η Διοίκηση, όταν δρουν κανονιστικά, υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών, μεριμνώντας για την ανάπτυξή τους», η Περιφέρεια για την αντιμετώπιση της πανδημικής κρίσης προχώρησε στην αγορά σκάφους, ώστε να παρέχει δυνατότητα άμεσης διακομιδής ασθενών από νησιωτικά συμπλέγματα, τα οποία ανήκουν στην εδαφικότητά της.

Ένα ακόμη σημαντικό πρόβλημα που εμφανίστηκε έντονα κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19 ήταν ο αντίκτυπος τόσο της ασθένειας όσο και των σκληρών μέτρων που είχαν ληφθεί για τον περιορισμό της νόσου, όπως η καραντίνα και τα μακροσκελή lockdown, στην ψυχική υγεία των πολιτών.

Τα ανωτέρω μέτρα από την μια πλευρά επιδείνωσαν την οικονομική κατάσταση πολλών μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων οδηγώντας τα στο κλείσιμο ή και τις απολύσεις (22, 23). Από την άλλη πλευρά έκαναν αισθητά τα συναισθήματα της αποξένωσης, του φόβου, του άγχους και του στρες στην ψυχική υγεία των πολιτών (24-26). Τα παραπάνω προβλήματα υποστηρίχθηκαν και από την έρευνα των Gloster et al.. Σύμφωνα με αυτούς οι πολίτες είχαν έρθει αντιμέτωποι με την επιδείνωση των οικονομικών τους, τη μη πρόσβαση σε βασικές προμήθειες, αλλά και το φαινόμενο του κοινωνικού περιορισμού εξαιτίας των συνεχών lockdown (27). Το τελευταίο μάλιστα στοιχείο αφορούσε ιδίως άτομα της τρίτης ηλικίας (27-29).

Έχοντας θέσει το συγκεκριμένο πρόβλημα στο επίκεντρο η Περιφέρεια Αττικής ξεκίνησε σε συνεργασία με την Α΄ Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών του Αιγινίτιου Νοσοκομείου πρόγραμμα ψυχικής υγείας σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προξένησε η πανδημία στην ψυχολογική κατάσταση των πολιτών λόγω του εγκλεισμού, της κοινωνικής απομόνωσης, των απωλειών λόγω θνησιμότητας και των οικονομικών προβλημάτων.

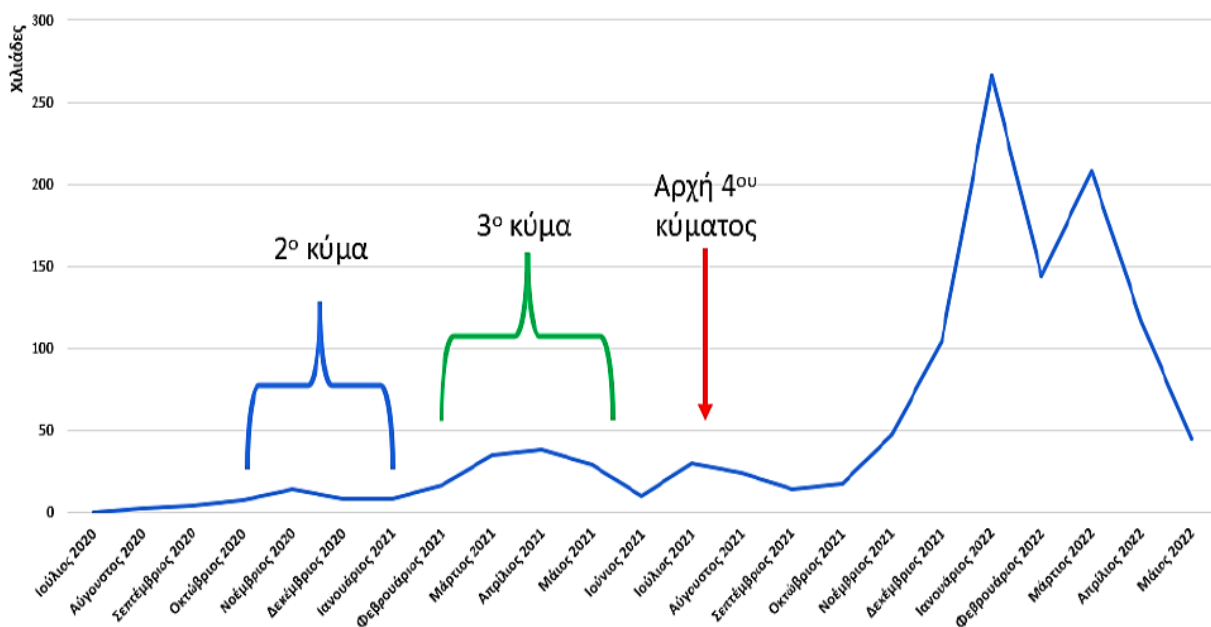
Επιπλέον για την αντιμετώπιση του παραπάνω προβλήματος η Περιφέρεια εισήγαγε την εικοσιτετράωρη τηλεφωνική γραμμή ενημέρωσης και υποστήριξης 1110. Αυτή παρείχε μια γκάμα υπηρεσιών σχετικά με την ενημέρωση για τον κορωνοϊό, την συμπτωματολογία και την διαχείρισή του, την στήριξη ευπαθών ομάδων και μοναχικών ατόμων, ενώ παράλληλα κατέγραφε φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας και αισχροκέρδειας. Τέλος για την καταπολέμηση του φόβου τις φτωχοποίησης, ο οποίος όπως αναφέρθηκε από αρκετές έρευνες αποτελεί σημαντικό παράγοντα άγχους και κατάθλιψης, η Περιφέρεια προχώρησε σε παροχή 250 εκατομμυρίων ευρώ για την υποστήριξη μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

5. Ίδρυση, λειτουργία και συμβολή στην αντιμετώπιση της πανδημίας από το Επιχειρησιακό Κέντρο της Περιφέρειας Αττικής (ΚΕΠΙΧ)

Η υπεύθυνη στάση της Περιφέρειας στην αντιμετώπιση του COVID-19 και ο ρόλος της στην υποβοήθηση του κεντρικού κράτους στην εδαφικότητά της οδήγησαν στην δημιουργία του Κέντρου Επιχειρήσεων της Περιφέρειας σε συνεργασία με τον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών. Βέβαια η Περιφέρεια οργάνωσε τις κινήσεις της μέσα από την παρακολούθηση και εκτέλεση των υγειονομικών πρωτοκόλλων, όπως αυτά καθορίζονταν κάθε φορά αρχικά από την Κεντρική Κυβέρνηση στο πλαίσιο διαχείρισης της πανδημικής κρίσης και μετέπειτα από το αρμόδιο Υπουργείο Υγείας, την Εθνική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων Δημόσιας Υγείας και τον Εθνικό Οργανισμό Δημόσιας Υγείας.

Στην εικόνα 9 παρουσιάζονται σχεδιαγραμματικά τα κρούσματα της Περιφέρειας Αττικής κατά τη διάρκεια του 2ου, 3ου και 4ου κύματος. Με αυτό τον τρόπο υπογραμμίζεται η αδήριτη ανάγκη συμμετοχής της Περιφέρειας μέσω της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης στην διαχείριση και αντιμετώπιση της πανδημίας συμβάλλοντας αποτελεσματικά στην υποστήριξη της γενικής πολιτικής κατά του COVID-19 που είχε θέσει η Κυβέρνηση.

Εικόνα 9 Κρούσματα στην Περιφέρεια Αττικής κατά τη διάρκεια του 2ου, 3ου και 4ου κύματος της πανδημίας.

5.1. Λειτουργία τηλεφωνικής γραμμής 1110 και διάγνωση νόσου μέσω Rapid και PCR tests

Το ΚΕΠΙΧ εδραίωσε ως βασική του παροχή προς τους πολίτες της Περιφέρειας την τηλεφωνική γραμμή υποστήριξης πολιτών 1110. Αυτή ξεκίνησε σχεδόν άμεσα με την έναρξη της πανδημίας και σε αυτή συμμετείχαν αρχικά 170 εθελοντές ιατροί. Λίγο αργότερα αντιλαμβανόμενοι τις ψυχολογικές επιπτώσεις της πανδημίας στον πληθυσμό, όπως φάνηκε να συμβαίνει σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες (30-36), προστέθηκαν 20 ψυχολόγοι για παροχή συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης. Αυτό συνέβη σύμφωνα με την έρευνα των Long et al. κυρίως εξαιτίας του γεγονότος ότι «η αυστηρότητα της κυβερνητικής αντίδρασης είχε αντίθετα αποτελέσματα για την αυτοαναφερόμενη υγεία και την ψυχική ευεξία των πολιτών» (37).

Η τηλεφωνική γραμμή του 1110 λειτουργούσε σε εικοσιτετράωρη βάση και υπήρξε απόρροια των γρήγορων αντανάκλαστικών που επέδειξε η Περιφέρεια Αττικής. Στον Πίνακα 1 που ακολουθεί παρατίθενται αναλυτικά τα αποτελέσματα των απαντημένων κλήσεων ανά κατηγορία. Με τον τρόπο αυτό γινόταν μάλιστα καταγραφή των διαφόρων προβλημάτων που απέρρεαν από την πανδημία και των σκληρών μέτρων που είχαν ληφθεί από την κεντρική διοίκηση του κράτους. Ως τέτοια παραδείγματα μπορούν να ληφθούν υπόψη τα γενικά Lockdowns, το κλείσιμο των σχολείων και διάφορων άλλων τρόπων κοινωνικοποίησης. Κατά τη διάρκεια των μέτρων αυτών παρατηρήθηκε αύξηση των ψυχολογικών προβλημάτων, φαινόμενα αισχροκέρδειας καθώς και φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας λόγω του εγκλεισμού. Σημαντική όμως θεωρείται και η συμβολή της περιφέρειας μέσω του ΚΕΠΙΧ στην αντιμετώπιση θεμάτων που έχρηζαν κοινωνικής παρέμβασης.

Πίνακας 1 Αριθμητική αναφορά ημερήσιων αποτελεσμάτων απαντημένων κλήσεων Γραμμής Υποστήριξης Πολιτών

Αριθμητική αναφορά ημερήσιων αποτελεσμάτων απαντημένων κλήσεων Γραμμής Υποστήριξης Πολιτών 1110	
Ημερομηνία έναρξης έργου: 16/3/2020	
ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΗΣΕΩΝ	142.519
Απαντημένες κλήσεις	113.846
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΗΣΕΩΝ	82.960
Κατηγορία Κλήσης	
1. Οδηγίες για ιατρικά θέματα που αφορούν την Πανδημία του Κορωνοϊού	34.730
2. Οδηγίες Ψυχολογικής Υποστήριξης	6.050
3. Θέματα κοινωνικής παρέμβασης	40.095
4. Φαινόμενα Αισχροκέρδειας	1.648
5. Υποστήριξη φροντιστών ατόμων με άνοια και Alzheimer	271
6. Ψυχολογική – Συμβουλευτική υποστήριξη για γονείς και παιδιά	67
7. Ενδοοικογενειακή βία	99

Όπως φαίνεται και στην εικόνα 11 τα περισσότερα τηλεφωνήματα που έγιναν στην τηλεφωνική γραμμή του ΚΕΠΙΧ της Περιφέρειας Αττικής αφορούν τρεις σημαντικές επιπτώσεις του εγκλεισμού και της πανδημίας του COVID-19, δηλαδή θεμάτων κοινωνικής παρέμβασης, ιατρικών οδηγιών για τον COVID-19 και ψυχολογικής υποστήριξης.

Επιπλέον η Περιφέρεια με αυτό τον τρόπο μπορούσε να παράσχει μέσω των εξειδικευμένων ιατρών της πληροφορίες σχετικά με τη νόσο, η οποία είχε τρομοκρατήσει τους πολίτες. Με τον τρόπο αυτό πρόβαλε το κοινωνικό της προφίλ, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στο έργο πληροφόρησης που είχε αναλάβει ο ΕΟΔΥ, αποσυμφορίζοντας την κεντρική τηλεφωνική του γραμμή. Παράλληλα αποκτούσε μια πρώτη εικόνα της νόσου στην εδαφικότητά της. Αυτό γινόταν με την καταγραφή της συμπτωματολογίας, καθησυχάζοντας τους πολίτες, παρέχοντας συγκεκριμένες ιατρικές και επιδημιολογικές πληροφορίες και παρακολουθώντας την υγεία όσων ανέφεραν ύποπτα συμπτώματα.

Σε αυτές τις περιπτώσεις απέστειλε αρχικά κατ' οίκον εξειδικευμένα κλιμάκια της Περιφέρειας και του ΙΣΑ για έλεγχο μέσω PCR test, τα οποία ήταν διαθέσιμα κατά την διάρκεια του πρώτου πανδημικού κύματος. Έτσι αποσυμφορίζε και το Εθνικό Σύστημα Υγείας, αφού η τηλεφωνική γραμμή έπραττε το πρώτο φιλτράρισμα, την διάγνωση, την παρακολούθηση των νοσούντων με ήπια συμπτώματα και έπειτα με τη σωστή καθοδήγηση για παραπομπή σε νοσοκομειακό ίδρυμα περίθαλψης όσων είχαν πραγματικά ανάγκη.

Η παροχή ιατρικών συμβουλών και οδηγιών αποτέλεσε καταλυτικό στοιχείο και μηχανισμό παροχής ζωτικών πληροφοριών σε μια περίοδο, η οποία οριζόταν από φόβο και αβεβαιότητα (38). Έτσι το ΚΕΠΙΧ με τη χρήση της τηλεφωνικής γραμμής παρείχε στο κράτος το πρώτο φιλτράρισμα των πληροφοριών που δεχόταν στην εδαφικότητα της Περιφέρειας και τα οποία περιστατικά σε άλλη περίπτωση θα κατευθύνονταν κατευθείαν στο Εθνικό Σύστημα Υγείας, το οποίο είχε ήδη επιβαρυνθεί πολύ και ήταν ήδη ιδιαίτερα ταλαιπωρημένο από την οικονομική κρίση του 2008-2018 (39, 40).

Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 1 η τηλεφωνική γραμμή απάντησε και παρείχε πληροφόρηση σε 34.730 κλήσεις που αφορούσαν την πανδημία. Συνδυαστικά όπως φαίνεται και από την εικόνα 12, τα τηλεφωνήματα αυτά για το συγκεκριμένο ζήτημα διατήρησαν τη συχνότητά τους από τον Μάιο του 2020 μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2021. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει την εμπιστοσύνη των

πολιτών στη συγκεκριμένη γραμμή, αλλά και την ανάγκη των πολιτών για διαρκή ενημέρωση, έγκυρη πληροφόρηση και σωστή παραπομπή στο θέμα της πανδημίας.

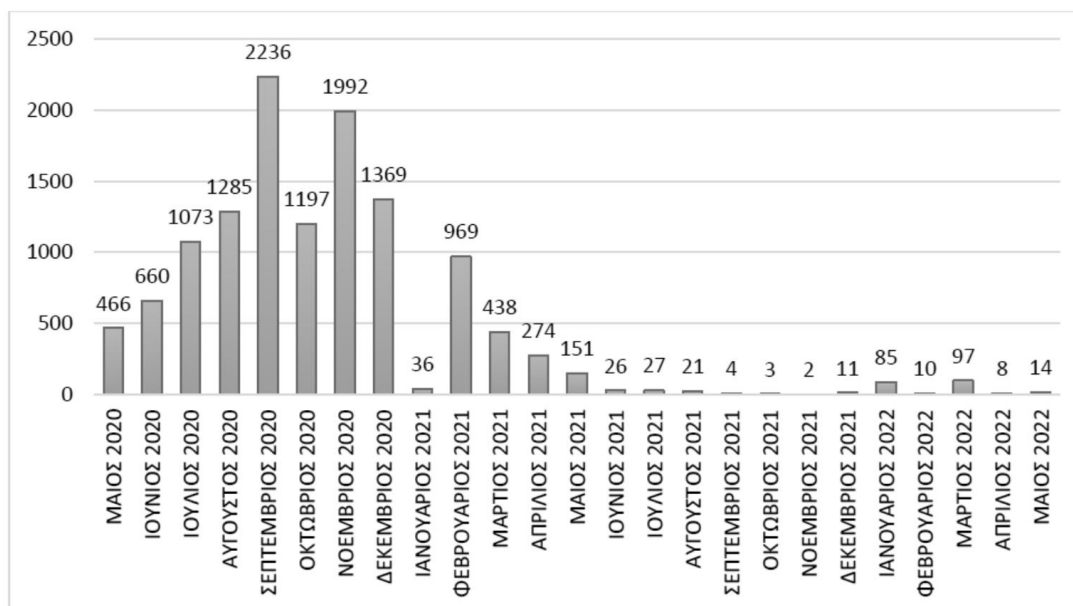
Από τις συνολικές κλήσεις φαίνεται από στοιχεία της περιφέρειας πως περίπου μόνο το 10% με σοβαρά συμπτώματα παραπέμφθηκε στο ΕΣΥ, καθώς οι υπόλοιποι ασθενείς που ήταν θετικοί μετά τους ελέγχους που έπραττε το ΚΕΠΙΧ παρακολουθούνταν συστηματικά μέσω τηλεφώνου από την γραμμή 1110 για την κατάσταση της υγείας τους. Αυτό σημαίνει πως από τους 34.730 καλούντες για θέματα COVID-19 και μετά από τον έλεγχο που πραγματοποιούνταν μέσω PCR ή Rapid test (εικόνες 7, 8 και 10) μόνο όσοι είχαν ανάγκη οδηγούνταν στο ΕΣΥ. Μάλιστα αρκετοί μεταφέρονταν με τις ειδικές μονάδες άμεσης παρέμβασης του ΚΕΠΙΧ συνεπικουρώντας έτσι και το δύσκολο έργο που είχε αναλάβει το ΕΚΑΒ.

Όπως φαίνεται και από την εικόνα 8 τα συνολικά θετικά Rapid test που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο του Μαρτίου 2021 έως και τον Ιούνιο του 2022 ήταν 1.179. Εάν ληφθεί υπόψη η αναφορά του ΚΕΠΙΧ ότι από αυτά παραπέμφθηκε στο Εθνικό Σύστημα Υγείας το 10%, αυτό σημαίνει ότι το σύστημα αποφορτίστηκε από την έλευση επιπλέον 1.061 πολιτών. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι το ΕΣΥ κέρδισε χρόνο, δεν σπατάλησε σημαντικές εργατοώρες του ιατρικού και παραϊατρικού προσωπικού και τέλος εξοικονόμησε χρήσιμους πόρους.

Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, η τηλεφωνική γραμμή στην πρώτη φάση της πανδημίας απέστειλε κινητές ομάδες εξειδικευμένων ιατρών και νοσηλευτών για έλεγχο PCR κατ' οίκον. Με την είσοδο των Rapid Test από τις αρχές περίπου του 2021 ξεκίνησε να κάνει διττή χρήση των δύο αυτών εργαλείων ακολουθώντας πιστά τα υγειονομικά πρωτόκολλα του ΕΟΔΥ. Με τον τρόπο αυτό κάλυπτε πλέον μεγαλύτερο φάσμα του γενικού πληθυσμού που διέμενε στην επικράτειά της. Έτσι ξεκίνησαν να λειτουργούν παράλληλα σε διάσπαρτα σημεία τις Περιφέρειας μονάδες, οι οποίες παρείχαν

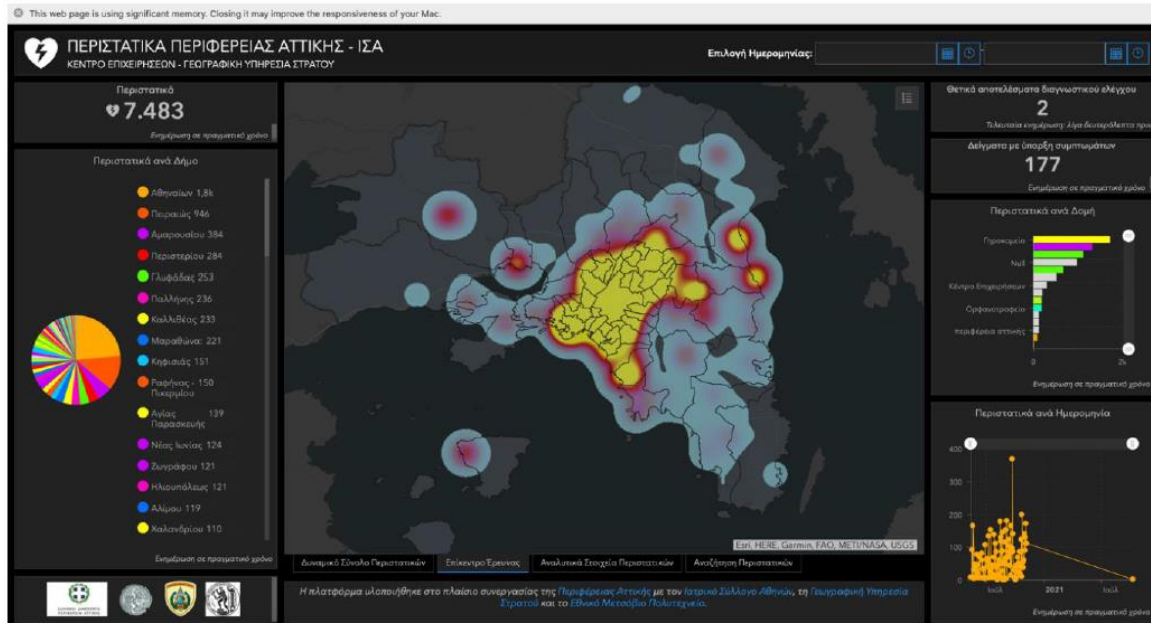
δωρεάν έλεγχο μέσω Rapid test. Απόρροια αυτού ήταν το γεγονός ότι υποστηρίζονταν η συγκράτηση του ρυθμού αύξησης και επιπολασμού του ιού, διευκολύνοντας ταυτόχρονα τόσο τα κλιμάκια του ΕΟΔΥ όσο και το Εθνικό Σύστημα Υγείας. Παράλληλα παρέχονταν ο τρόπος γρήγορης ανεύρεσης, ιχνηλάτησης και περιορισμού της νόσου. Στην εικόνα 10 που ακολουθεί παρουσιάζονται τα PCR που πραγματοποιήθηκαν συνολικά στην Περιφέρεια με βάση τον συντονισμό και το επιχειρησιακό σχέδιο του ΚΕΠΙΧ από την αρχή της πανδημίας μέχρι και τον Μάιο του 2022.

Εικόνα 10 Συνολικά PCR στην Περιφέρεια Αττικής

Σημαντικό όμως είναι και το γεγονός ότι μέσω του ΚΕΠΙΧ παρέχεται μια real time παρακολούθηση τις κατάστασης στην Περιφέρεια, κάτι που μπορεί να υποστηρίξει συντονιστικά περισσότερο την προσπάθεια αντιμετώπισης της πανδημίας. Στην εικόνα 11 παρουσιάζεται η Real time εμφάνιση των δεδομένων από την ειδική πλατφόρμα του ΚΕΠΙΧ.

Εικόνα 11 Real time εμφάνιση δεδομένων από την ειδική πλατφόρμα του ΚΕΠΙΧ

5.2. Τηλεφωνική γραμμή 1110 και ψυχολογική υποστήριξη

Σημαντική όμως ήταν και η υποστήριξη της τηλεφωνικής γραμμής σε άτομα που επιζητούσαν ψυχολογική στήριξη. Από τον πίνακα 1 φαίνεται πως το τηλεφωνικό κέντρο δέχθηκε 6.050 κλήσεις για το συγκεκριμένο ζήτημα. Μάλιστα προέκυψε από τα στατιστικά δεδομένα ότι περισσότεροι από τους μισούς καλούντες (60%) κατά τη διάρκεια του πρώτου κύματος (Ιούνιος - Σεπτέμβριος 2020) αποδείχθηκε ότι ανέφεραν συμπτώματα άγχους. Αυτό συνέβη κυρίως εξαιτίας του γεγονότος ότι είχε ξεκινήσει να αυξάνεται ο αριθμός των κρουσμάτων στην Ελλάδα λόγω και του ανοίγματος των συνόρων της χώρας εν όψει καλοκαιριού.

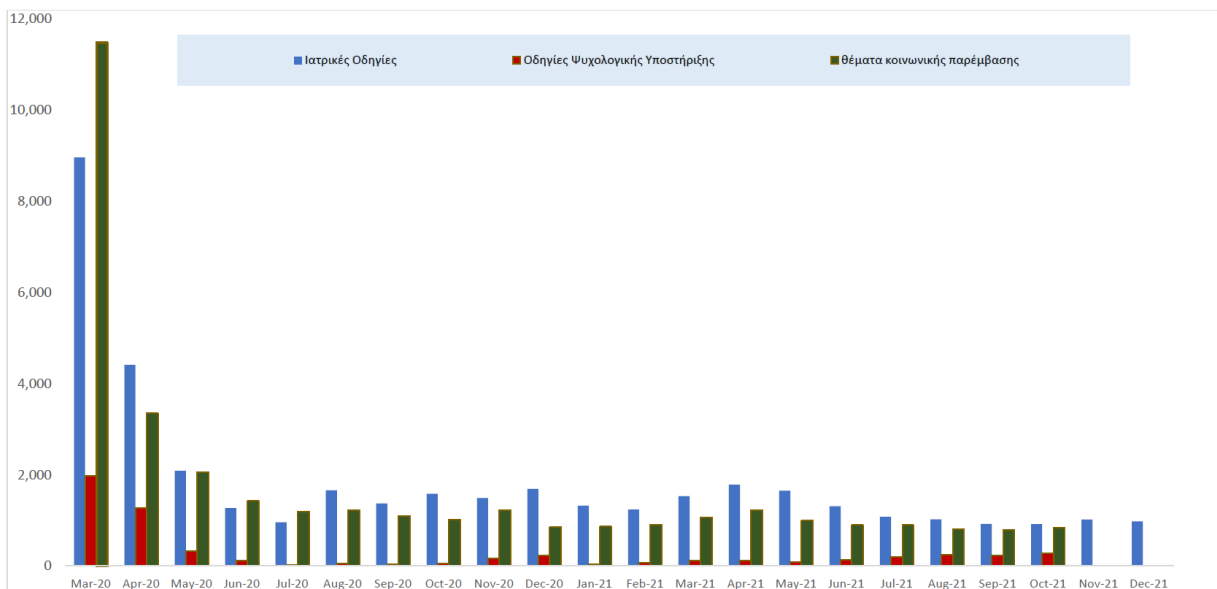
Όσον αφορά τον εργασιακό τομέα και την ψυχολογική τους κατάσταση το 40% των καλούντων στην γραμμή ψυχολογικής υποστήριξης ανέφερε ότι έχει επιβαρυνθεί στον εργασιακό του τομέα λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας.

Κατά το 2ο κύμα, το μεγαλύτερο ποσοστό όσων έκαναν χρήση των υπηρεσιών της γραμμής είχε ως κύριο αίτημα την ανακούφιση της ψυχολογικής δυσφορίας που βίωνε την συγκεκριμένη περίοδο (33%) ή νοσούσε από κάποια ψυχική διαταραχή (27%), η οποία εξαιτίας των συνθηκών έχει υποτροπιάσει και αναζητούσε συμβουλευτική και καθοδήγηση. Αξιοσημείωτο είναι ότι ένα ποσοστό της τάξεως του 23% αναζήτησε ψυχολογική υποστήριξη για άλλης φύσεως ζητήματα όπως οικογενειακές συγκρούσεις, θέματα διαχείρισης της καθημερινότητας καθώς και οικονομικά. Επίσης ένα ποσοστό 7% έκανε χρήση των υπηρεσιών με αποκλειστικό αίτημα την ψυχική επιβάρυνση που είχε υποστεί από την έναρξη της πανδημίας στην Ελλάδα.

Σχετικά με την συμπτωματολογία των καλούντων για ψυχολογική υποστήριξη παρατηρήθηκε ότι στην πλειοψηφία τους (32%), τα άτομα που καλούσαν ανέφεραν ψυχωικά συμπτώματα είτε ως μέρος της ήδη υπάρχουσας ψυχικής διαταραχής που είχαν διαγνωσθεί είτε ως επιβάρυνση λόγω της πανδημίας και του lockdown. Ένα ποσοστό 29% ανέφερε συμπτώματα φόβου για την πανδημία και

τον COVID-19. Τα καταθλιπτικά συμπτώματα (μειωμένη διάθεση, έλλειψη ενδιαφέροντος για καθημερινές δραστηριότητες, απελπισία) αποτελούσαν την τρίτη πιο συχνή αναφερόμενη ομάδα συμπτωμάτων (27%). Τα συμπτώματα άγχους (έντονη ανησυχία, κρίσεις πανικού, φοβίες) αναφέρθηκαν σε ποσοστό 25%. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στα ψυχοσωματικά συμπτώματα που μέχρι την συγκεκριμένη περίοδο αναφέρονται σε ένα ποσοστό 8%.

Εικόνα 12 Στατιστικά Στοιχεία Γραμμής 1110 από 16/03/2020 έως 25/05/2022 με τις σημαντικότερες κατηγορίες κλήσεων

6. Επίλογος

Η πανδημική κρίση του COVID-19 έδωσε την ευκαιρία στην Περιφέρεια Αττικής να συμβάλει καθοριστικά στην αντιμετώπιση και διαχείριση της νόσου μέσα από την δημιουργία σύγχρονων μηχανισμών και εργαλείων, όπως το ΚΕΠΙΧ και η τηλεφωνική γραμμή υποστήριξης 1110.

Ως αποτέλεσμα παρείχε σημαντικές συμβουλές σε προβλήματα που είχε φέρει η πανδημία καθώς και ο φόβος και η αβεβαιότητα που την συνοδεύαν. Επιπλέον μέσω των συχνών ελέγχων με τη χρήση PCR κατ' οίκον και Rapid test σε διάφορες περιοχές της εδαφικότητάς της εξασφάλισε την καταγραφή, την έγκυρη και έγκαιρη ιχνηλάτηση κρουσμάτων συμβάλλοντας στην αποσυμφόρηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας, το οποίο βρισκόταν στα όρια της κατάρρευσης. Με τον τρόπο αυτό υποστήριξε και προώθησε την κεντρική κυβερνητική πολιτική για το συγκεκριμένο ζήτημα, ενώ με την συμμετοχή του ΙΣΑ και της τηλεφωνικής γραμμής 1110 κατάφερε να επιδείξει το κοινωνικό της προφίλ και να αποδείξει τον καθοριστικό ρόλο και την μεγάλη συμβολή που μπορούν να έχουν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε κρίσιμες καταστάσεις.

Βιβλιογραφία

1. Shrestha N, Shad MY, Ulvi O, Khan MH, Karamehic-Muratovic A, Nguyen UDT, et al. The impact of COVID-19 on globalization. *One Health*. 2020;11:100180.
2. Paquet M, Schertzer R. COVID-19 as a complex intergovernmental problem. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*. 2020;53(2):343-7.

3. Kuhlmann S, Franzke J. Multi-level responses to COVID-19: crisis coordination in Germany from an intergovernmental perspective. *Local Government Studies*. 2022;48(2):312-34.
4. Kuhlmann S, Wollmann H. Introduction to comparative public administration: Administrative systems and reforms in Europe: Edward Elgar Publishing; 2019.
5. Fuhr H, Fleischer J, Kuhlmann S. Federalism and decentralization in Germany. Basic features and principles for German development cooperation. 2018.
6. Monaco A, Casteig Blanco A, Cobain M, Costa E, Guldmond N, Hancock C, et al. The role of collaborative, multistakeholder partnerships in reshaping the health management of patients with noncommunicable diseases during and after the COVID-19 pandemic. *Aging Clinical and Experimental Research*. 2021;33(10):2899-907.
7. Baylis J, Smith S, Owens P. The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations: Oxford University Press; 2011.
8. Υφαντόπουλος Γιάννης. Τα οικονομικά της υγείας. Θεωρία και πολιτική. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, 2018. 596-602 p.
9. Υφαντόπουλος Γ, Μπαλούρδος Δ, Νικολόπουλος Κ. Οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του κράτους πρόνοιας. Αθήνα: Gutenberg, 2009.
10. McCormick J, Hague R, Harrop M. Comparative Government and Politics: An Introduction: Macmillan International Higher Education; 2019.
11. Bache I, Bartle I, Flinders M. Multi-level governance. Handbook on theories of governance: Edward Elgar Publishing; 2016.
12. Santos NDAESFD. Multi-level governance tackling the COVID-19 pandemic in China. *Revista de Administração Pública*. 2021;55(1):95-110.
13. Μακρυδημήτρης Α, Πραβίτα Μ-Η. Δημόσια διοίκηση. Στοιχεία διοικητικής οργάνωσης. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012.
14. Hirschhorn F. A multi-level governance response to the Covid-19 crisis in public transport. *Transport Policy*. 2021;112:13-21.
15. Casula M, Pazos-Vidal S. Assessing the Multi-level Government Response to the COVID-19 Crisis: Italy and Spain Compared. *International Journal of Public Administration*. 2021;44(11-12):994-1005.
16. Van Overbeke T, Stadig D. High politics in the Low Countries: COVID-19 and the politics of strained multi-level policy cooperation in Belgium and the Netherlands. *European Policy Analysis*. 2020;6(2):305-
17. Giovannini A, Mosca L. The year of covid-19. Italy at a crossroads. *Contemporary Italian Politics*. 2021;13(2):130-48.
18. Malmusi D, Pasarín MI, Marí-Dell’Olmo M, Artazcoz L, Diez E, Tolosa S, et al. Multi-level policy responses to tackle socioeconomic inequalities in the incidence of COVID-19 in a European urban area. *International Journal for Equity in Health*. 2022;21(1):28.
19. Nayna Schwerdtle P, Connell CJ, Lee S, Plummer V, Russo PL, Endacott R, et al. Nurse Expertise: A Critical Resource in the COVID-19 Pandemic Response. *Ann Glob Health*. 2020;86(1):49.
20. Silva SJRd, Pena L. Collapse of the public health system and the emergence of new variants during the second wave of the COVID-19 pandemic in Brazil. *One Health*. 2021;13:100287.

21. Faggioni MP, González-Melado FJ, Di Pietro ML. National health system cuts and triage decisions during the COVID-19 pandemic in Italy and Spain: ethical implications. *Journal of Medical Ethics*. 2021;47(5):300-7.
22. Paul KI, Moser K. Unemployment impairs mental health: Meta-analyses. *Journal of Vocational behavior*. 2009;74(3):264-82.
23. Lund C, Myer L, Stein DJ, Williams DR, Flisher AJ. Mental illness and lost income among adult South Africans. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*. 2013;48(5):845-51.
24. Khan KS, Mamun MA, Griffiths MD, Ullah I. The Mental Health Impact of the COVID-19 Pandemic Across Different Cohorts. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2022;20(1):380-6.
25. Xiong J, Lipsitz O, Nasri F, Lui LMW, Gill H, Phan L, et al. Impact of COVID-19 pandemic on mental health in the general population: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*. 2020;277:55-64.
26. Presti G, McHugh L, Gloster A, Karekla M, Hayes SC. The dynamics of fear at the time of COVID-19: A contextual behavioral science perspective. *Clinical Neuropsychiatry*. 2020;17(2):65.
27. Gloster AT, Lamnisos D, Lubenko J, Presti G, Squatrito V, Constantinou M, et al. Impact of COVID-19 pandemic on mental health: An international study. *PLOS ONE*. 2020;15(12):e0244809.
28. Shankar A, Rafnsson SB, Steptoe A. Longitudinal associations between social connections and subjective wellbeing in the English Longitudinal Study of Ageing. *Psychology & health*. 2015;30(6):686-98.
29. Holt-Lunstad J, Smith TB, Baker M, Harris T, Stephenson D. Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: a meta-analytic review. *Perspectives on psychological science*. 2015;10(2):227-37.
30. Louvardi M, Pelekasis P, Chrousos GP, Darviri C. Mental health in chronic disease patients during the COVID-19 quarantine in Greece. *Palliative and Supportive Care*. 2020;18(4):394-9.
31. Kokkinos CM, Tsouloupas CN, Voulgaridou I. The effects of perceived psychological, educational, and financial impact of COVID-19 pandemic on Greek university students' satisfaction with life through Mental Health. *Journal of Affective Disorders*. 2022;300:289-95.
32. Magklara K, Lazaratou H, Barbouni A, Poulas K, Farsalinos K, Group CGR. Impact of COVID-19 pandemic and lockdown measures on mental health of children and adolescents in Greece. *medRxiv*. 2020:2020.10.18.20214643.
33. Peppou LE, Economou M, Skali T, Papageorgiou C. From economic crisis to the COVID-19 pandemic crisis: evidence from a mental health helpline in Greece. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*. 2021;271(2):407-9.
34. Parlapani E, Holeva V, Voitsidis P, Blekas A, Gliatas I, Porfyri GN, et al. Psychological and Behavioral Responses to the COVID-19 Pandemic in Greece. *Frontiers in Psychiatry*. 2020;11.
35. JA JH, Janssen M, Yfantopoulos J, I Lubetkin E, GJ GB. Health-related quality of life and mental well-being of healthy and diseased persons in 8 countries. *SSM-Population Health*. 2021;15.
36. Cullen W, Gulati G, Kelly BD. Mental health in the COVID-19 pandemic. *QJM: An International Journal of Medicine*. 2020;113(5):311-2.

37. Long D, Haagsma JA, Janssen MF, Yfantopoulos JN, Lubetkin EI, Bonsel GJ. Health-related quality of life and mental well-being of healthy and diseased persons in 8 countries: Does stringency of government response against early COVID-19 matter? *SSM - Population Health*. 2021;15:100913.
38. Yfantopoulos J. Awaiting the “catharsis”. Springer; 2021. p. 499-504.
39. Xenos P, Yfantopoulos J, Nektarios M, Polyzos N, Tinios P, Constantopoulos A. Efficiency and productivity assessment of public hospitals in Greece during the crisis period 2009-2012. *Cost Eff Resour Alloc*. 2017;15:6-.
40. Yfantopoulos JN, Chantzaras A. Drug Policy in Greece. *Value Health Reg Issues*. 2018;16:66-73.

Οι ψυχικές επιπτώσεις και η αισχροκέρδεια, παράμετροι κοινωνικής επιρροής κατά την διάρκεια της πανδημίας COVID-19

Ανδρέας Π. Ευσταθίου^{1,2}, Γιώργος Στεφανάκος¹, Ιωάννης Κεχρής¹, Φρειδερίκη Ζώρα¹, Πάνος Α. Ευσταθίου¹, Ιωάννης Ν. Υφαντόπουλος².

1. Κέντρο Επιχειρήσεων Περιφέρειας Αττικής και Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών.

2. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, MBA Διοίκηση Υπηρεσιών Υγείας

Περίληψη

Το παρόν άρθρο αναφέρεται στα συμπεράσματα πρόσφατης έρευνας που μελετά και αναλύει, μία οπτική γωνία για τον ψυχολογικό αντίκτυπο του COVID-19 στον γενικό πληθυσμό και τις διάφορες παρεμβάσεις που δημιουργήθηκαν, για την ψυχολογική υποστήριξη του, καθώς και τα κρούσματα αισχροκέρδειας τα οποία συνέβησαν εκείνη την περίοδο. Η πανδημία του COVID-19 επέφερε σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες. Πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι η πανδημία πέρα από την κρίση της σωματικής υγείας ,προκάλεσε πληθώρα ψυχολογικών και ψυχικών κρίσεων. Περαιτέρω, παρουσιάστηκαν περιπτώσεις αισχροκέρδειας σε είδη βασικής ανάγκης. Η έρευνα αποτελεί συλλογική μελέτη ειδικής ομάδας η οποία συγκροτήθηκε στο Κέντρο Επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής και του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών σε συνεργασία με τους agents του τηλεφωνικού κέντρου 1110. Για την συλλογή στοιχείων πραγματοποιήθηκε Ηλεκτρονική καταγραφή, από το 1110 του Κέντρου Επιχειρήσεων, όλων των κλήσεων και ανάλυση επιμέρους των τηλεφωνημάτων που αφορούσαν τις ψυχολογικές επιπτώσεις και των τηλεφωνημάτων τα οποία αφορούσαν την αισχροκέρδεια. Η μελέτη παραθέτει στατιστικά στοιχεία και προσφέρει μια εκτενή εννοιολογική ανάλυση του τρόπου με τον οποίο επηρεάστηκαν, η ατομική ψυχική υγεία και οι επιχειρηματικές συμπεριφορές μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο του τρόπου ζωής, στην εποχή της πανδημίας του COVID-19.

Λέξεις-κλειδιά: Πανδημία, Ψυχολογικές επιπτώσεις, Αισχροκέρδεια, COVID-19

1. Ανάλυση του παράγοντα φόβου που σχετίζεται με την πανδημία

Μια πανδημία αποτελεί κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τη Δημόσια Υγεία, απειλητική για τη ζωή, με αντίκτυπο στην κανονική λειτουργία της κοινότητας. Ακόμη, τόσο πριν φτάσει μια πανδημία σε μια χώρα αλλά και κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο γενικός πληθυσμός επιβαρύνεται ψυχολογικά. Το άγχος, ο φόβος και η αβεβαιότητα είναι κοινές ψυχολογικές επιπτώσεις. Ο ψυχολογικός αντίκτυπος των πανδημιών στον γενικό πληθυσμό συνδέεται επίσης με τη φύση του ιού. Ο COVID-19 είναι μια άγνωστη, εύκολα μεταδοτική ασθένεια που σχετίζεται με μεγάλη θνησιμότητα. Μετά τον «πανικό μικροβίων» κατά τον 20ο αιώνα, η πανδημία COVID-19 αναβίωσε τον «ϊικό πανικό» του 21ου αιώνα.

Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες απορρέει το συμπέρασμα πως οι άνθρωποι ανταποκρίνονται με περισσότερο φόβο και άγχος στους κινδύνους τρόμου σε σύγκριση με τους συνεχείς κινδύνους, που επηρεάζουν τους ανθρώπους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ως εκ τούτου, επισημαίνεται ο κίνδυνος δημιουργίας μιας δυναμικής κατάστασης μεταξύ του φόβου του COVID-19 και των αντιδράσεων συμπεριφοράς στην πανδημία. Επιπλέον, το γυναικείο φύλο, η μεγαλύτερη ηλικία, καθώς και τα πιο σοβαρά συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους φάνηκε ότι ρυθμίζουν τα επίπεδα φόβου που σχετίζονται με τον COVID-19.

2. Ψυχολογικές επιπτώσεις και στήριξη σε άτομα με ψυχολογικές διαταραχές κατά την διάρκεια της πανδημίας COVID-19

Σύμφωνα με μελέτες, κατά την διάρκεια της πανδημίας παρατηρήθηκαν αυξημένα ποσοστά κατάθλιψης, κρίσης πανικού, στρες και άλλων ψυχικών διαταραχών. Τα μέτρα αυτοπεριορισμού δημιούργησαν ένα αίσθημα μοναξιάς στα άτομα, επιβαρύνοντας την ψυχολογική υγεία τους, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο.

Οι επιδημίες ιών, όπως η πανδημία του COVID-19 και οι βιολογικές καταστροφές προκαλούν σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. Τα συνεχώς αναδυόμενα ψυχικά προβλήματα χρειάζονται ψυχολογική στήριξη, η οποία αποτελεί απαραίτητη αντιμετώπιση της σοβαρής αυτής κατάστασης. Σε αυτό το πλαίσιο, οι τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας κρίνονται ζωτικής σημασίας για την έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση αναδυόμενων προβλημάτων ψυχικής υγείας καθώς και έκτακτων περιπτώσεων.

3. Εκμεταλλευτική τιμολόγηση βασικών προϊόντων κατά τη διάρκεια της πανδημίας

Τα ταχεία επίπεδα εξάπλωσης και η σοβαρότητα του COVID-19 οδήγησαν σε εκτίναξη των τιμών πολλών αγαθών μεγάλης ζήτησης, όπως απολυμαντικά ευρείας χρήσης και απολυμαντικά χεριών καθώς και αναπνευστικές μάσκες μίας χρήσης. Μια τιμή είναι υπερβολική εάν «δεν έχει λογική σχέση η οικονομική αξία του παρεχόμενου προϊόντος». Οι έλεγχοι των τιμών είναι «μία από τις πιο παρεμβατικές μορφές της αγοράς».

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δήλωσε ότι δεσμεύεται να ελέγξει περιπτώσεις όπου «δεσπόζουσες επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται τους πελάτες τους, χρεώνοντας υπερβολικές τιμές ή επιβάλλοντας αθέμιτους όρους». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενδιαφέρεται για τον έλεγχο των υπερβολικών τιμών μόνο όταν μια τέτοια δραστηριότητα παραβιάζει τις διακριτές απαγορεύσεις των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, το άρθρο 102 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταδικάζει ρητά τις αθέμιτες τιμές αγοράς ή πώλησης, οι οποίες καθορίζονται από μια μεμονωμένη δεσπόζουσα εταιρεία, ενώ το άρθρο 101 απαγορεύει τις μεταξύ παραγόντων της αγοράς συμφωνίες οι οποίες περιορίζουν τον ανταγωνισμό, όπως η δημιουργία μιας σύμπραξης που συνίσταται στον καθορισμό των τιμών και/ή την κατανομή μεριδίων της αγοράς.

4. Το αποδεκτό επίπεδο περιθωρίου κέρδους

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (ΔΕΚ) δεν έχουν θέσει ένα όριο πάνω από το οποίο τα κέρδη γίνονται υπερβολικά, καθώς αυτό που μπορεί να φαίνεται υπερβολικό κέρδος

σε στατικές βιομηχανίες, π.χ. ένα περιθώριο 25 τοις εκατό, μπορεί να δικαιολογηθεί εύλογα σε δυναμικούς κλάδους, όπου τα περιθώρια κέρδους είναι συνήθως πολύ πιο σημαντικά. Ωστόσο, ανάλογα με την περίπτωση, η εκτίμηση του περιθωρίου κέρδους δεν θα πρέπει να αφορά υπερβολικά της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής (ΕΑΑ), καθώς σε πολλά αγαθά, η υψηλή ζήτηση λόγω της πανδημίας του κορονοϊού, όπως τα απολυμαντικά χεριών ιδιωτικής ετικέτας, πωλούνται στο διαδίκτυο έως και 50% περισσότερο από την αρχική τιμή.

5. Εκμετάλλευση των καταναλωτών μέσω εξατομικευμένης επικοινωνίας από επιχειρήσεις

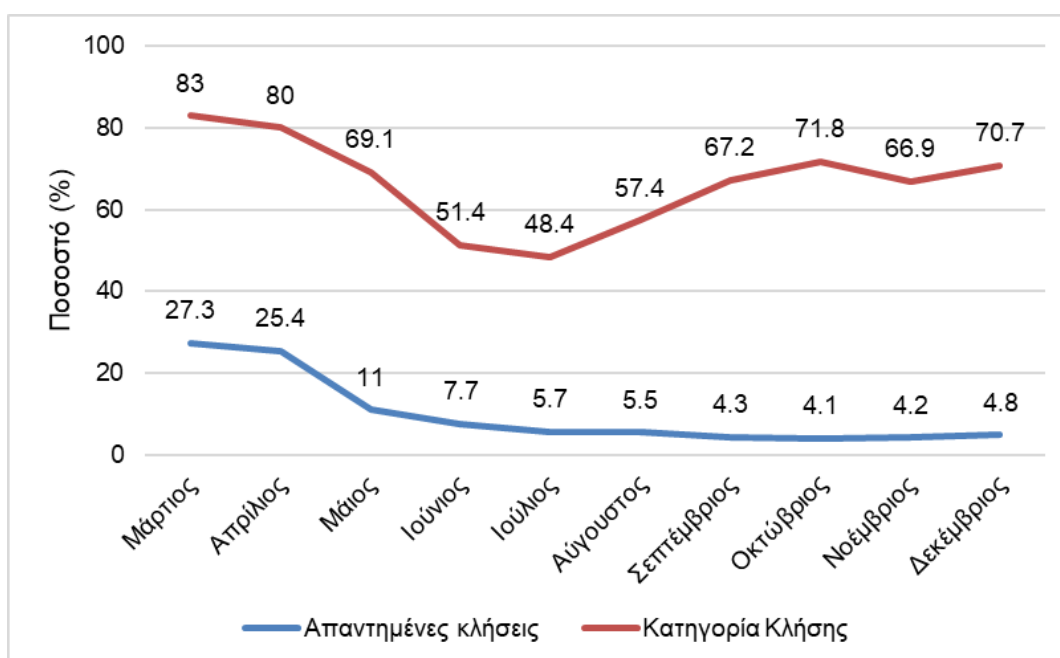
Η εξατομικευμένη επικοινωνία μάρκετινγκ περιλαμβάνει διαφορετικές τεχνικές επικοινωνίας και αλληλεπιδράσεων μεταξύ εταιρειών και καταναλωτών, συλλογή και επεξεργασία δεδομένων από εταιρείες και παροχή επικοινωνίας μάρκετινγκ. Προσφέρει στους καταναλωτές μια σειρά από οφέλη, όπως πληροφόρηση και αξιοπιστία της επικοινωνίας ενώ ταυτόχρονα τέτοιες τακτικές πείθουν τα άτομα και θολώνουν τη γραμμή μεταξύ πειθούς και χειραγώγησης. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως απειλή για την ατομική αυτονομία, καθώς και ως κίνδυνος οικονομικής βλάβης.

Με αυτόν τον τρόπο, η εξατομικευση μπορεί να δημιουργήσει δυνητικά νέες ανισότητες και τρωτά σημεία στην κοινωνία και στους χρήστες.

6. Συλλογή δεδομένων από το τηλεφωνικό κέντρο του Κέντρου Επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής και του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών

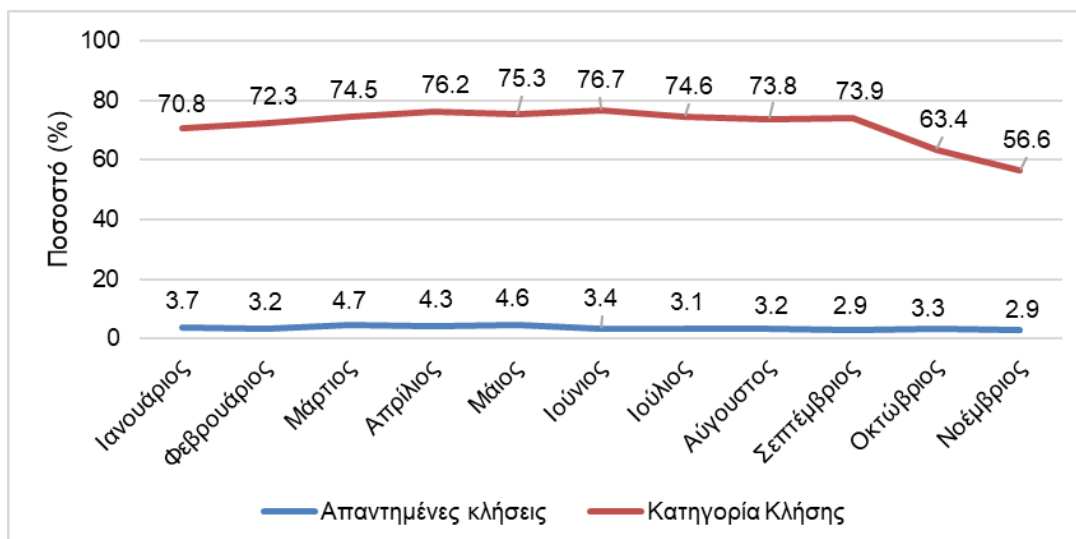
Το 2020 και το 2021 καταγράφηκαν 159.656 κλήσεις, το 80,2% των οποίων απαντήθηκε. Από τις 159.656 κλήσεις, οι 115.622 (72,4%) έγιναν το 2020 και οι υπόλοιπες 44.034 (27,6%) έγιναν το 2021. Τα ποσοστά απαντημένων κλήσεων ήταν 79,4% και 82,1% αντίστοιχα.

Ποσοστά απαντημένων κλήσεων κατά την διάρκεια του 2020

Γράφημα 1: Τα ποσοστά απαντημένων κλήσεων κυμαίνονταν από 4,8% μέχρι 27,3% εντός του 2020, με το υψηλότερο ποσοστό να βρίσκεται τον Μάρτιο. Τα ποσοστά απαντημένων κλήσεων που αφορούσαν σε κάποια κατηγορία κλήσης κυμαίνονταν από 48,4% (τον Ιούλιο) μέχρι 83,0% (τον Μάρτιο).

Ποσοστά απαντημένων κλήσεων κατά την διάρκεια του 2021

Γράφημα 2 : Τα ποσοστά απαντημένων κλήσεων κυμαίνονταν από 2,9% μέχρι 4,7% εντός του 2021, με το υψηλότερο ποσοστό να βρίσκεται τον Μάρτιο. Τα ποσοστά απαντημένων κλήσεων που αφορούσαν σε κάποια κατηγορία κλήσης κυμαίνονταν από 56,6% (το Νοέμβριο) μέχρι 76,7% (τον Ιούνιο).

Από την συλλογή δεδομένων της τηλεφωνικής γραμμής του Κέντρου Επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής και του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία (παράγραφοι 7 και 8).

7. Η Αισχροκέρδεια, παράμετρος κοινωνικής επιρροής κατά την διάρκεια της πανδημίας COVID-19

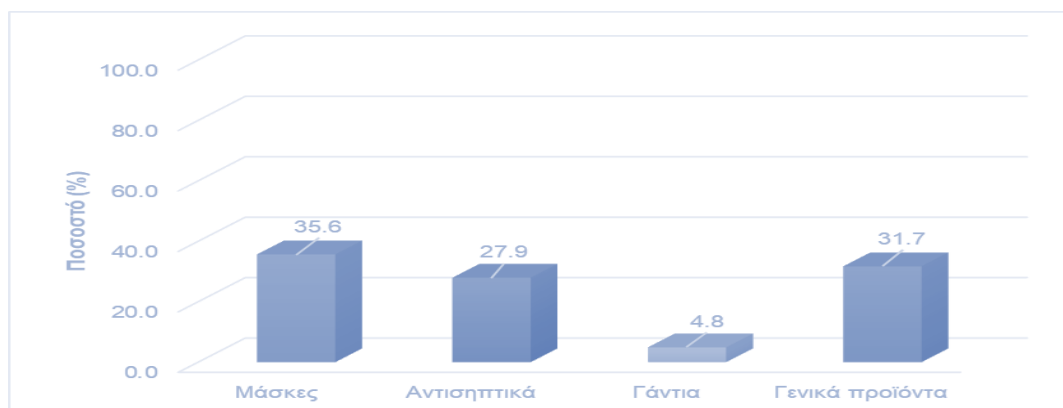
Συνολικά καταγράφηκαν 1592 περιστατικά αισχροκέρδειας. Το 35,6% (N 567) των περιστατικών αισχροκέρδειας αφορούσαν στις μάσκες, το 31,7%(N 504) σε γενικά προϊόντα και το 27,9%(N 444) σε αντισηπτικά.

Σχετικά με τις μάσκες, τα αντισηπτικά και τα γάντια, η πλειονότητα των περιστατικών αισχροκέρδειας έγινε στα φαρμακεία, με τα ποσοστά να είναι 45,3%, 45,7% και 39,0% αντίστοιχα. Σχετικά με τα γενικά προϊόντα, το 33,9% των περιστατικών αισχροκέρδειας έγιναν σε σουπερμάρκετ και το 51,8% σε άλλο μέρος. Τα κρούσματα αισχροκέρδειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας είναι τόσο μεγάλα, ώστε οι μάσκες, οι αναπνευστήρες και οι προστατευτικές μπλούζες ανέβηκαν κατά 3000%.

Εκτός από τα κρούσματα αισχροκέρδειας υπήρξαν και κρούσματα εμπορευμάτων με ψεύτικη πιστοποίηση.

Μία από τις πολλές συνέπειες της κρίσης του COVID-19 είναι η διακοπή των εφοδιαστικών αλυσίδων των επιχειρήσεων.

Περιστατικά αισχροκέρδειας

Γράφημα 3: Συνολικά καταγράφηκαν 1592 περιστατικά. Το 35,6% των περιστατικών αφορούσαν στις μάσκες, το 31,7% σε γενικά προϊόντα και το 27,9% σε αντισηπτικά.

8. Οι Ψυχικές Επιπτώσεις Παράμετρος Κοινωνικής Επιρροής κατά τη διάρκεια της Πανδημίας COVID-19

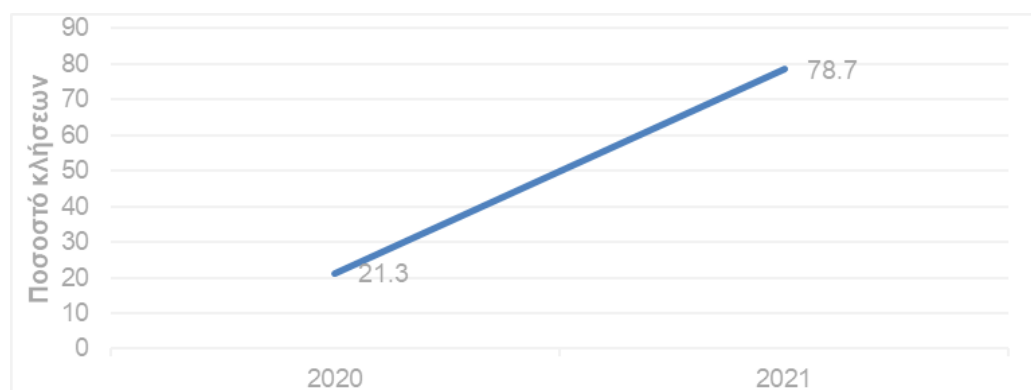
Συνολικά, οι συχνότερες κατηγορίες κλήσεων που καταγράφηκαν αφορούσαν θέματα κοινωνικής παρέμβασης και οδηγίες για ιατρικές συμβουλές που αφορούν την Πανδημία του Κορονοϊού σε ποσοστά 47,6% και 42,5% αντίστοιχα ($p=0,139$). Η πλειονότητα των κλήσεων τόσο συνολικά όσο και ανά έτος έγινε από το νομό Αττικής. Καταγράφηκαν 2319 περιστατικά από τη γραμμή ψυχολογικής υποστήριξης 1110, από τον Ιούνιο του 2020 μέχρι το Νοέμβρη του 2021. Το 92,5% των περιστατικών αφορούσαν σε οδηγίες ψυχολογικής υποστήριξης. Η μέση ηλικία των καλούντων ήταν 49,4 έτη ($SD=15,5$ έτη) και η πλειοψηφία τους ήταν άντρες, με το ποσοστό να είναι 58,3%. Το 97,4% των περιστατικών προωθήθηκε σε ειδικό. Το 78,7% των κλήσεων έγινε το 2021 και το 36,4% έγινε φθινόπωρο. Ευρέθη ότι η ηλικία των ατόμων που κάλεσαν για Υποστήριξη φροντιστών ατόμων με άνοια και Alzheimer ήταν σημαντικά μεγαλύτερη από των ατόμων που κάλεσαν για Οδηγίες Ψυχολογικής Υποστήριξης ($p<0,001$) ή για Ενδοοικογενειακή βία ($p=0,002$).

		N (%)
Κατηγορία κλήσης	Οδηγίες Ψυχολογικής Υποστήριξης	2144 (92,5)
	Υποστήριξη φροντιστών ατόμων με άνοια και Alzheimer	94 (4,1)
	Ψυχολογική-Συμβουλευτική υποστήριξη για γονείς και παιδιά	17 (0,7)
	Ενδοοικογενειακή βία	64 (2,8)
Ηλικία, μέση τιμή (SD)		49,4 (15,5)
Φύλο	Ανδρας	1312 (58,3)
	Γυναίκα	939 (41,7)
Προώθηση σε ειδικό	Όχι	52 (2,6)
	Ναι	1926 (97,4)
Έτος	2020	495 (21,3)
	2021	1824 (78,7)
Εποχή	Χειμώνας	476 (20,5)
	Ανοιξη	370 (16)

		N (%)
Έτος/ Εποχή	Καλοκαίρι	628 (27,1)
	Φθινόπωρο	845 (36,4)
	Καλοκαίρι '20	163 (7,0)
	Φθινόπωρο '20	155 (6,7)
	Χειμώνας '20	177 (7,6)
	Ανοιξη '21	370 (16,0)
	Καλοκαίρι '21	465 (20,1)
	Φθινόπωρο '21	690 (29,8)
	Χειμώνας '21	299 (12,9)

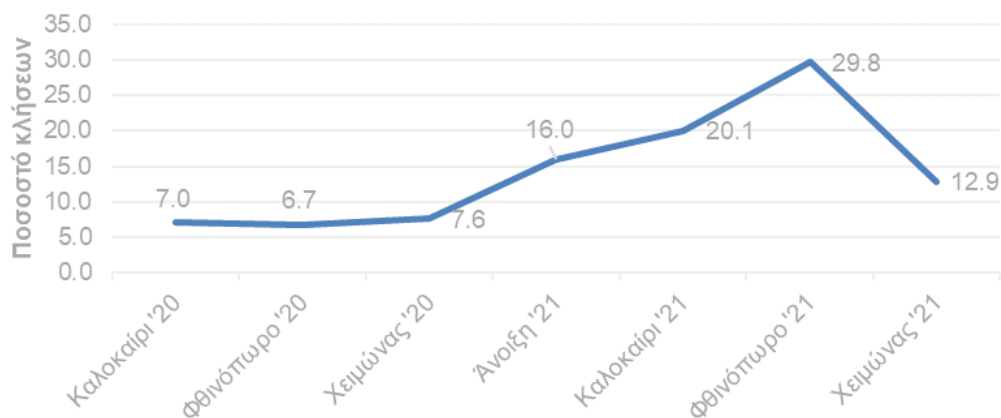
Πίνακας 1: Ποσοστά κλήσεων ανά κατηγορία κλήσης, ηλικία, φύλο, Προώθηση σε ειδικό, έτος, εποχή και έτος/εποχή.

Κατηγορία «οδηγίες ψυχολογικής υποστήριξης»

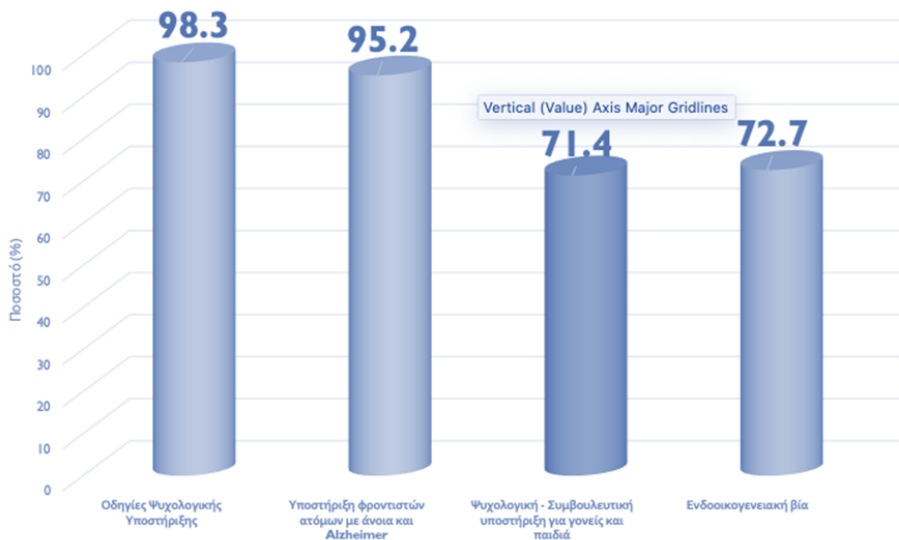
Γράφημα 4: Κλήσεις ανά Έτος Το ποσοστό των κλήσεων που έγιναν το 2021 ήταν σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό του 2020 ($p < 0,001$).

Κατηγορία «οδηγίες ψυχολογικής υποστήριξης»

Γράφημα 5 Ποσοστά κλήσεων ανά έτος και εποχή Τα ποσοστά κλήσεων ανά έτος και εποχή δίνονται στο γράφημα αριστερά. Υπήρξε σημαντική διακύμανση στο χρόνο ($p < 0,001$). Το υψηλότερο ποσοστό σημειώθηκε το φθινόπωρο του '21, ενώ τα ποσοστά ήταν χαμηλότερα κατά τη διάρκεια του 2020.

Προώθηση σε Ειδικό

Γράφημα 6: Τα ποσοστά προώθησης σε ειδικό ανά κατηγορία κλήσης δίνονται στο γράφημα.

Επίλογος

Η εμφάνιση του κορονοϊού και τα απαραίτητα μέτρα που υιοθετήθηκαν για την αντιμετώπιση του, επέφεραν κοινωνικό-οικονομικές δυσχέρειες.

Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε στον γενικό πληθυσμό μια πληθώρα ψυχολογικών διαταραχών οι οποίες απαιτούσαν άμεση αντιμετώπιση. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η δημιουργία και λειτουργία μιας γραμμής υποστήριξης από το Κέντρο Επιχειρήσεων Περιφέρειας Αττικής σε συνεργασία με τον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών και τον ΕΟΔΥ φαίνεται πως συνέβαλλε στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της πανδημίας.

Στον τομέα της οικονομίας, εμφανίστηκαν περιπτώσεις αισχροκέρδειας και αύξησης τιμών. Η γραμμή παραγωγής συγκεκριμένων προϊόντων επιβαρύνθηκε, ενώ προϊόντα όπως γάντια, μάσκες και αντισηπτικά εμφάνισαν τα μεγαλύτερα ποσοστά αισχροκέρδειας. Η απότομη αναστάτωση που προκλήθηκε από την πανδημία οδήγησε σε δυσκολίες στην παραγωγή και διανομή βασικών προϊόντων. Αυτό, με τη σειρά του, οδήγησε στις εταιρείες να αυξήσουν σημαντικά τις τιμές αυτών των προϊόντων. Ενώ οι αυξήσεις των τιμών μπορεί να αντικατοπτρίζουν αυξήσεις στο κόστος της παραγωγής, μπορούν επίσης να αντικατοπτρίζουν εκμεταλλευτικές επιχειρηματικές πρακτικές, χωρίς να υπάρχει αντικειμενική αιτιολόγηση. Αυτό το τελευταίο είδος συμπεριφοράς μπορεί να δικαιολογήσει παρέμβαση των Αρχών Ανταγωνισμού.

Η εμπειρία η οποία αποκτήθηκε σαν κράτος και υγειονομική δομή, αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την περαιτέρω πορεία και εξέλιξη της συγκεκριμένης Πανδημίας.

Βιβλιογραφία

1. Acquisti, A., & Grossklags, J. (2005). Privacy and rationality in individual decision making. IEEE Security and Privacy Magazine, 3(1), p 26–33. Ανάκτηση στις 15.11.2021 από: <https://doi.org/10.1109/MSP.2005.22>.

2. Allington D, Duffy B, Wessely S, Dhavan N, Rubin J. (2020). Health-protective behaviour, social media usage and conspiracy belief during the COVID-19 public health emergency. *Psychol Med.* 2020.09.17, 10-1. <https://doi.org/10.1017/S003329172000224X>.
3. Αναστασοπούλου, (2020). Αισχροκέρδια με μάσκες και ιατρικό υλικό. Ανάκτηση στις 2.12.2021 από <https://p.dw.com/p/3aBDr>
4. Beutel, ME, Klein, EM, Brähler, E., Reiner, I., Jünger, C., Michal, M., Wiltink, J., Wild, PS, Münzel, T., Lackner, KJ and Tibubos, AN, 2017. Loneliness in the general population: prevalence, determinants and relations to mental health. *BMC psychiatry*, 17(1), p.97.
5. Commission Decision (2004), Case COMP/A.36.568/D3—Scandlines Sverige AB v. Port of Helsingborg at para. 158.
6. Competition and Markets Authority (2020). “CMA Statement on Sales and Pricing Practices during Coronavirus Outbreak” <www.gov.uk/government/news/cma-statement-on-sales-and-pricing-practices-during-coronavirus-outbreak>
7. Covid – Free web based psychological support to the residents of the North Aegean islands who have been psychologically affected by the covid 19 pandemic. Ανάκτηση στις 18.12.2021 από: <https://caritas.gr/en/activities-en/free-web-based-psychological-support-to-the-residents/>
8. Dance, G. J., LaForgia, M., & Confessore, N. (2018, December 18). As Facebook raised a privacy wall, it carved an opening for tech giants. *The New York Times*. Ανάκτηση στις 15.12.2021 από: <https://www.nytimes.com/2018/12/18/technology/facebook-privacy.html>.
9. Έρευνα: Πώς η πανδημία του κορωνοϊού επηρέασε την ψυχική υγεία. Ανάκτηση στις 22.12.2021 από: <https://www.ethnos.gr/greece/article/186858/ereynaposhpandhmiatoykoronoioyephreasethnpsyxikhygeia>
10. EXPLOITATIVE PRICING IN THE TIME OF COVID-19 © OECD 2020. Ανάκτηση στις
11. 10.12.2021 από: <https://www.oecd.org/competition/Exploitative-pricing-in-the-time-of-COVID-19.pdf>.
12. Ezrachi, A. (2018). Professor Ariel Ezrachi uses this term when he analyses the relevant case., *EU Competition Law- An Analytical Guide to the Leading Cases* (Hart Publishing, 6th edition, 2018), p. 231.
13. Giosa, P. (2020) Exploitative Pricing in the Time of Coronavirus—The Response of EU Competition Law and the Prospect of Price Regulation *Journal of European Competition Law & Practice*. p 2-5 . doi: 10.1093/jeclap/lpaa029 PMID: PMC7454713.
14. Γλαμπεδάκης (2021). Έρευνα: Πώς έχει επηρεάσει η πανδημία την ψυχική υγεία. Ανάκτηση στις 2.12.2021 από: <https://www.capital.gr/epikairotita/3601410/ereuna-pos-exei-epireasei-i-pandimia-tin-psuxiki-ugeia>
15. Parlapani, E. Holeva, V. Voitsidis, P. Blekas, A. Gliatas, I. Porfyri, N. Dimitriadou, A. Chatzigerorgiou, F.A. Bairachtari, V. Patsiala, S. Skoupra, M. Papigkioti, Kl Kafetzopoulou, C. & Diakogiannis, I. (2020). Psychological and Behavioral Responses to the COVID-19 Pandemic in . *Front. Psychiatry*, 19 August 2020 | <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00821>. Ανάκτηση στις 20.12.2021 από: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2020.00821/full>.
16. Σκούρας, Α. (2020). Ανατιμήσεις και αισχροκέρδια. Ανάκτηση στις 30.11.2021 από: <https://www.liberal.gr/apopsi/anatimiseis-kai-aischrokerdeia/292104>
17. Smit, E. G., Van Noort, G., & Voorveld, H. A. M. (2014). Understanding online behavioural advertising: User knowledge, privacy concerns and online coping behaviour in Europe. *Computers in Human Behavior*, 32, p 15–22. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.11.008>.
18. Steimer T. (2002). The biology of fear- and anxiety-related behaviors. *Dialogues Clin Neurosci* (2002) 4(3):231–49. PubMed Abstract | Google Scholar

19. Strycharz, J., Smit, E., Helberger, N., & van Noort, G. (2021). No to cookies: Empowering impact of technical and legal knowledge on rejecting tracking cookies. *Computers in Human Behavior*, 120, 106750. Ανάκτηση στις 30.11.2021 από: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106750>.
20. Tiku, N. (2017, May 21). Get Ready for the Next Big Privacy Backlash Against Facebook. *Wired*. Ανάκτηση στις 15.12.2021 από: <https://www.wired.com/2017/05/welcome-next-phase-facebook-backlash/>
21. Zhang, Y. & Ma, ZF, 2020. Impact of the COVID-19 pandemic on mental health and quality of life among local residents in Liaoning Province, China: A cross-sectional study. *International journal of environmental research and public health*, 17(7), p.2381

Ενίσχυση των ικανοτήτων των Εταιρειών και Δικτύων Αξιολόγησης στην Ευρώπη

Συνέντευξη με την Πρόεδρο του Δικτύου των Ευρωπαϊκών Εταιρειών Αξιολόγησης (NESE) κα Παρασκευή Μπουφούνου

Η Δρ. Παρασκευή Μπουφούνου είναι Επίκουρος Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Χρηματοοικονομικής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του ΕΚΠΑ και Συντονίστρια του MBA Στρατηγική Διοίκηση και Ανταγωνιστικότητα. Έχει πολυετή και πολυσχιδή διδακτική εμπειρία σε Προπτυχιακό και Μεταπτυχιακό επίπεδο σε συνεργασία με Ελληνικά και ξένα Πανεπιστήμια και ευρύ δημοσιευμένο ερευνητικό έργο. Παράλληλα έχει άνω των 30 ετών εμπειρία στον Χρηματοπιστωτικό Κλάδο. Μεταξύ άλλων έχει διατελέσει Πρόεδρος του Invest in Greece, Σύμβουλος του Προέδρου της ΕΤΕ και της ΕΕΤ, Ειδικός Σύμβουλος των Υπουργών Οικονομίας κ Εσωτερικών και Οικονομικών (ΓΓ), Γεν. Δ/ντρια της Εμπορικής Leasing και Δ/ντρια της Εμπορικής Χρηματοπιστωτικής και στέλεχος της Δ/σης Στρατηγικού Σχεδιασμού της Εμπορικής Τράπεζας. Η Παρασκευή Μπουφούνου είναι πρόεδρος του NESE και μέλος του ΔΣ της ΕΕΑ.

Για την επόμενη διετία (2021-2022) η ΕΕΑ προεδρεύει του Δικτύου των Ευρωπαϊκών Εταιρειών Αξιολόγησης (NESE) ενός ευρωπαϊκού δικτύου που δημιουργεί αξία μέσω της δημιουργίας ενός κοινού εδάφους για όλες τις Εταιρείες και τα Δίκτυα Αξιολόγησης μέλη του που ενδιαφέρονται για την ανταλλαγή καλών πρακτικών και την ανάπτυξη αμοιβαίας τεχνογνωσίας, σε θεωρητικά ζητήματα αλλά και πρακτικές που σχετίζονται με την αξιολόγηση. Το Δίκτυο εργάζεται στην κατεύθυνση υποστήριξης των εθνικών ικανοτήτων σε Εταιρείες και Εθνικά Δίκτυα που εργάζονται για την προώθηση της χρήσης της αξιολόγησης και την οικοδόμηση κουλτούρας αξιολόγησης.

Στο πλαίσιο αυτό, τον Αύγουστο του 2021, το Δίκτυο ανέλαβε την εκπόνηση του έργου: Ενίσχυση των ικανοτήτων των Εταιρειών και Δικτύων Αξιολόγησης στην Ευρώπη: Μια πρακτική προσέγγιση για την προώθηση της αξιολόγησης των βασικών οριζόντιων αρχών (KHP).

Θα θέλατε να μας πείτε δυο λόγια για το έργο;

Το έργο χρηματοδοτήθηκε από τον Διεθνή Οργανισμό IOCE/EVALPartners και εταίροι του είναι: η Ισπανία, η Γερμανία, η Πολωνία, η Σερβία, η Βόρεια Μακεδονία και η Ελλάδα, η οποία και προεδρεύει του Δικτύου αλλά και του έργου. Ως συνδεδεμένος εταίρος συμμετέχει και η Ιταλία. Οι εταίροι υποστηρίζουν μια συμμετοχική δράση χωρίς αποκλεισμούς που επεκτείνεται σε όλες τις Εταιρείες και Δίκτυα στην Ευρώπη. Το έργο στοχεύει στην ενίσχυση της εσωτερικής συνεργασίας των μελών του NESE μέσω της ανάπτυξης ενός Κοινού Πλαισίου Αναφοράς (ΚΠΑ-CRF) που μπορεί να αξιοποιηθεί από τις εθνικές Εταιρείες και τα Δίκτυα Αξιολόγησης ώστε να υποστηρίξει την προώθηση των βασικών αρχών της ισότητας, της ισότητας των φύλων και της κοινωνικής δικαιοσύνης και των κοινών αρχών της εταιρικής σχέσης, της καινοτομίας, της ένταξης, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (KHP) στις πρακτικές αξιολόγησης των χωρών.

Στις μέρες μας, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια πρωτοφανή διαδικασία μετασχηματισμού της Ευρώπης. Οι προτεραιότητες έχουν αλλάξει και οι εξελίξεις είναι ραγδαίες. Γιατί οι βασικές αρχές είναι σήμερα τόσο σημαντικές;

Οι βασικές αρχές ως οριζόντια ζητήματα έχουν γίνει ολοένα και πιο σημαντικά την περίοδο 2021-27. Όλοι συμφωνούν με τις αρχές, τις οποίες και θεωρούν τόσο δεδομένες, αλλά εξ' αυτού στην πράξη, αναδεικνύεται ως πρόκληση η ανάπτυξη προσεγγίσεων για μια ορατή ενσωμάτωση των βασικών αρχών στον κύκλο ζωής των πολιτικών, των προγραμμάτων και των έργων. Κάτι που θεωρείται δεδομένο μπορεί να οδηγεί σε ασάφεια ή σε αδράνεια. Η προκαταρκτική ανάλυση που διενεργήθηκε στα μέλη του Δικτύου στην Ευρώπη δείχνει ότι δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί έγγραφα ή/και κατευθυντήριες γραμμές για να υποστηρίξουν την ενσωμάτωση των βασικών αρχών στο σχεδιασμό και στην αξιολόγηση των πολιτικών ως συνιστώσα της μεγαλύτερης χρήσης αποδεικτικών στοιχείων αξιολόγησης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Ποιοι είναι, στο πλαίσιο αυτό, οι ειδικότεροι στόχοι του έργου;

Το έργο έχει συγκεκριμένους στόχους.

- 1) Την ενίσχυση των ικανοτήτων των Εταιρειών και Δικτύων μέσω της χρήσης ενός κοινού «εργαλείου» που προωθεί τη διακήρυξη των βασικών αρχών στην αξιολόγηση.
- 2) τη θέσπιση κοινού εδάφους για τις Εταιρείες και τα Δίκτυα ώστε να ανταλλάξουν πρακτικές προσεγγίσεις και να υποστηρίξουν την υιοθέτηση των βασικών οριζόντιων αρχών στο σχεδιασμό και την εκπόνηση των αξιολογήσεων.
- 3) την υποστήριξη του επαγγελματισμού στην αξιολόγηση μέσω της παροχής ενός εγγράφου πρακτικής καθοδήγησης: του Κοινού Πλαισίου Αναφοράς-ΚΠΑ.

Τι είναι ακριβώς το Κοινό Πλαίσιο Αναφοράς;

Το Κοινό Πλαίσιο Αναφοράς - ΚΠΑ για την προώθηση των Βασικών Οριζόντιων Αρχών στην Αξιολόγηση είναι ένα Έγγραφο Θέσεων για την ανάδειξη της αναγκαιότητας και την προετοιμασία του εδάφους για την ανάπτυξη ποιοτικών και αξιόπιστων αξιολογήσεων, με σεβασμό προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, «μην αφήνοντας κανέναν πίσω».

Το ΚΠΑ είναι ένα πρακτικό εργαλείο ώστε:

- οι Εταιρείες και τα Δίκτυα Αξιολόγησης στην Ευρώπη: να προσδιορίσουν τις κατάλληλες ενέργειες για την ενίσχυση των τρεχουσών ικανοτήτων τους και να διασφαλίσουν τις αναγκαίες επαγγελματικές ικανότητες όσον αφορά την αξιολόγηση των βασικών αρχών, αλλά και
- το NESE, ως ομπρέλα: να αναλάβει συντονισμένη δράση για την ανταλλαγή απόψεων, την έναρξη ενός δημόσιου διαλόγου, τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την παρακολούθηση της προόδου που συντελείται σταδιακά στο πεδίο αυτό.

Τι ακριβώς ανέδειξε η έρευνα που διενεργήσατε για την Ευρώπη;

Η ενσωμάτωση των βασικών αρχών στην αξιολόγηση είναι ένα ζήτημα με ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά τους στόχους της Πολιτικής Συνοχής. Συνεπώς, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να ενσωματώνονται σε όλες τις παρεμβάσεις που αφορούν το σχεδιασμό και την αξιολόγηση των πολιτικών.

Η ανάλυση μας αποκάλυψε διαφορές μεταξύ των 14 ευρωπαϊκών εταιρειών και δικτύων αξιολόγησης που συμμετείχαν στη σχετική έρευνα. Στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών, παραδόξως, δεν υπάρχει σαφής αντίληψη των αρχών και διαπιστώνεται περιορισμένη προώθηση των αρχών (πλην εξαιρέσεων όπως πιθανόν η αρχή της ισότητας του φύλου) στις πρακτικές αξιολόγησης. Φαίνεται

ακόμη ότι δεν υπάρχει σαφής δέσμευση στα στρατηγικά έγγραφα των εταιρειών και δικτύων αξιολόγησης. Έχει εντοπιστεί κατακερματισμός στις δραστηριότητές τους, καθώς πολλά μέλη μας δεν έχουν ακόμη αναπτύξει έγγραφα ή/και κατευθυντήριες οδηγίες για να υποστηρίξουν τη μεγαλύτερη χρήση αποδεικτικών στοιχείων στην αξιολόγηση και στις διαδικασίες λήψης απόφασης των τοπικών πολιτικών ή ακόμη και για να βοηθήσουν τους εθνικούς αξιολογητές που αντιμετωπίζουν διάφορες σύγχρονες μεθοδολογικές προκλήσεις.

Επιπλέον, αναδεικνύεται ότι υπάρχουν περιορισμένα στοιχεία ως προς την ενσωμάτωση των ανωτέρω αρχών στα πρότυπα αξιολόγησης και στο πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων των αξιολογητών, παρόλο που η εκπαίδευση και η ανάπτυξη εργαλείων φαίνεται ότι αναλαμβάνονται από ένα μικρό μερίδιο των μελών μας. Η πλέον κοινή προσέγγιση σχετίζεται με τις αρχές που αξιολογούνται σε θεματικές αξιολογήσεις και όχι ως οριζόντια ζητήματα που ενσωματώνονται σε όλες τις αξιολογήσεις. Φυσικά, η μεγαλύτερη πρόοδος έχει σημειωθεί για τις αρχές που σχετίζονται με τα εκδοθέντα κατευθυντήρια μεθοδολογικά έγγραφα σχετικά με το φύλο, την ένταξη, την εταιρική σχέση και την αειφόρο ανάπτυξη, και βεβαίως όπου υπάρχει σαφές αίτημα για την αξιολόγησή τους.

Τέλος, από την ανάλυση που διενεργήθηκε, φαίνεται να υπάρχει σημαντική ανάγκη για ενίσχυση της προσπάθειας για αύξηση των δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης και προβολής των αρχών, σε συνδυασμό με την ανάληψη δράσης για ουσιαστική δέσμευση ως προς την προώθησή τους.

Ως Δίκτυο, τι προτείνετε ότι πρέπει να γίνει; Πως μπορεί να καλυφθεί το κενό;

Όπως ανέφερα και πριν, παραδόξως, οι Βασικές Οριζόντιες Αρχές δεν είναι πολύ 'ορατές' ή ευθέως αναγνωρίσιμες στα στρατηγικά έγγραφα και τις δραστηριότητες των μελών μας. Σε πολλές περιπτώσεις, οι αρχές αυτές θεωρούνται δεδομένες και εξ' αυτού δεν υπάρχουν συγκεκριμένες αναφορές σε έγγραφα, εργαλεία και πρότυπα. Επομένως, υφίσταται ανάγκη για:

- 1) Αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την ενσωμάτωση των βασικών αρχών στα κριτήρια ποιότητας για την αξιολόγηση.
- 2) Ουσιαστική δέσμευση των μελών μας για την ενσωμάτωση των αρχών αυτές στις πρακτικές αξιολόγησης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και στα στρατηγικά τους κείμενα.
- 3) Υλοποίηση στοχευμένων δραστηριοτήτων για την ανάδειξη των αρχών και την προώθηση στην εθνική κοινότητα των αξιολογητών και των αρχών που προκηρύσσουν αξιολογήσεις.
- 4) Αξιοποίηση υφιστάμενων Εθνικών Πολιτικών/Σχέδιων Αξιολόγησης ως σημείο εκκίνησης μιας σχετικά ανοιχτής δημόσιας συζήτησης.
- 5) Παροχή υποστήριξης σχετικά με τον τρόπο ενσωμάτωσης των αρχών κατά την ανάθεση ή τη διεξαγωγή αξιολόγησης, κυρίως σε μεθοδολογικό επίπεδο.
- 6) Ανάδειξη καλών πρακτικών που εστιάζουν στην οριζόντια ενσωμάτωση των βασικών αρχών στις αξιολογικές πρακτικές.
- 7) Παροχή υποστήριξης και τεχνογνωσίας στα μέλη του Δικτύου μας που στοχεύουν στην υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων για να ενσωματώσουν τις βασικές αρχές ως οριζόντιο ζήτημα στις αξιολογήσεις.
- 8) Προώθηση της Διακήρυξης της Θεσσαλονίκης μεταξύ των μελών του Δικτύου και ανάδειξη τις συνάφειας που υφίσταται μεταξύ των αρχών.

Ποια είναι λοιπόν τα επόμενα βήματά σας;

Η ΕΕΑ και το NESE θεωρούν το έργο ως πολλά υποσχόμενο για την ενίσχυση της ικανότητας και της συνεργασίας των Εταιρειών και Δικτύων Αξιολόγησης στην Ευρώπη. Τα αποτελέσματα του έργου φυσικά θα αποτελέσουν αντικείμενο διάδοσης και στη χώρα μας, μέσω ειδικής εκδήλωσης

που θα διοργανωθεί για το σκοπό αυτό. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λαμβάνει χώρα ειδική ενημερωτική συνεδρία, στο περιθώριο του Διεθνούς Διετούς Συνεδρίου της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Αξιολόγησης (Κοπεγχάγη 6-10/6/2022). Τέλος, το φθινόπωρο αναμένεται το NESE να εκκινήσει τη διαδικασία του ανοιχτού δημόσιου διαλόγου σε ευρωπαϊκό επίπεδο με παράλληλες διμερείς συνεργασίες αλλά και μια ανοιχτή εκδήλωση προς όλα τα μέλη μας.

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Διεθνές συνέδριο αξιολόγησης: Αξιολόγηση των παρεμβάσεων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ-ΕΣΙΦ) στην Ευρώπη (05-06.05.2022)

Το Υπουργείο Επενδύσεων και Ευρωπαϊκών Έργων της Ρουμανίας, σε συνεργασία με το Ρουμανικό Δίκτυο Αξιολόγησης και την ενεργή συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διοργάνωσαν στις 5 και 6 Μαΐου 2022 στο Βουκουρέστι, διεθνές συνέδριο αξιολόγησης υπό τον τίτλο: **Αξιολόγηση των παρεμβάσεων των ΕΔΕΤ στην Ευρώπη. Μεταξύ παράδοσης και καινοτομίας.**

Σκοπός του συνεδρίου ήταν η συζήτηση αναφορικά με τις νέες προσεγγίσεις οι οποίες αναπτύσσονται για την αξιολόγηση των παρεμβάσεων δημόσιας πολιτικής κατά την προγραμματική περίοδο 2021-2027 με βάση τα διδάγματα που αντλήθηκαν από την αξιολόγηση της περιόδου 2014-2020.

Ειδικότερα, το διεθνές αυτό συνέδριο, στο οποίο συμμετείχε και η Ελληνική Εταιρεία Αξιολόγησης, λειτούργησε ως ένας χώρος ανταλλαγής πρακτικών και διδαγμάτων σχετικά με πρακτικές αξιολόγησης, με στόχο την προώθηση κοινών προσεγγίσεων αξιολόγησης για την περίοδο 2021-2027.

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του συνεδρίου σε αυτόν τον σύνδεσμο: <https://conferintaevaluate.ro/site/en>.

14^ο Διετές Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Αξιολόγησης (06-10.06.2022)

Το 14^ο Διετές Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Αξιολόγησης διοργανώνεται στην Κοπεγχάγη από τις 6 έως τις 10 Ιουνίου 2022 με τίτλο: **Evaluation at a Watershed: Actions and Shifting Paradigms for Challenging Times.**

Το συνέδριο διαρθρώνεται γύρω από τέσσερις σημαντικές μετασχηματιστικές αλλαγές για την αξιολόγηση, στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των σημερινών κρίσεων και προκλήσεων:

- *Θεσμικές αλλαγές:* μετασχηματισμός συστημάτων αξιολόγησης. Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς μπορούν τα συστήματα αξιολόγησης να αποφύγουν την εξάρτηση από την πεπατημένη για να υποστηρίξουν τη μετασχηματιστική αξιολόγηση;.
- *Αλλαγές ταυτότητας:* μετασχηματίζοντας τους αξιολογητές. Από ουδέτεροι παρατηρητές έως υποστηρικτές και φορείς της αλήθειας, τι ρόλο πρέπει να διαδραματίσουν οι αξιολογητές;
- *Μετασχηματίζοντας το περιεχόμενο των αξιολογήσεων:* μετασχηματισμός εντός της αξιολόγησης και από την αξιολόγηση. Πώς μπορούν οι αξιολογήσεις να δώσουν προτεραιότητα στις κύριες προκλήσεις της εποχής μας;

- *Μεθοδολογικές αλλαγές:* μετασχηματίζοντας τις μεθοδολογίες. Πώς μπορεί η αξιολόγηση να αξιοποιήσει στο έπακρο τις μεθόδους και τα δεδομένα που παράγει για την υποστήριξη του μετασχηματισμού των δημόσιων πολιτικών και της κοινωνίας;

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του συνεδρίου σε αυτόν τον σύνδεσμο: <https://www.ees2022.eu/>

English-language abstracts

Strategic health policies of the Attica Region to fight the pandemic

G. Patoulis, G. Stefanakos, I. Kechris, K. Mantalias, I. Yfantopoulos

The COVID-19 pandemic has brought to the surface many structural problems but also many opportunities, since it was considered by International Economic Organizations such as the OECD as a window of opportunity. The globalized society with the wide range of the market, the free movement of goods and people combined with advanced technology has contributed to the economic development of countries. At the same time, it has led the world to a spatiotemporal compression, making society more vulnerable to the spread of diseases. However, the outbreak and control of a pandemic requires a new global cooperation at an advanced International, National and Regional level. Accordingly, this cooperation requires a new form of multi-level organisation and governance between the various health policy bodies. The Region of Attica in collaboration with the Athens Medical Association has developed a series of health actions and policies, faithfully following the international standards of the World Health Organization and the European Organization for disease prevention and control (ECDC). The main objective of these policies was to formulate an effective public health strategy for the mitigation and management of the pandemic crisis, assisting the state at institutional, legal, social, economic and healthcare level.

Keywords: Globalization, Multilevel Governance, COVID-19 Pandemic, Region Of Attica, Athens Medical Association.

The psychological effects and the underground economy as parameters of social influence during the COVID-19 pandemic

A. Efstathiou, G. Stefanakos, I. Kechris, F. Zora, P. Efstathiou, I. Yfantopoulos

This article presents the conclusions of a recent research that studies and analyses, a perspective on the psychological impact of COVID-19 on the general population and the various interventions created, for its psychological support, as well as the cases of underground economy that occurred at that time. The COVID-19 pandemic has brought about serious economic and social consequences. Recent research shows that the pandemic, in addition to the crisis of physical health, has caused a plethora of psychological and mental crises. Furthermore, there have been cases of underground economy in basic goods. The research is a collective study of a special team that was set up at by the Attiki Region Operations Center in collaboration with the Athens Medical Association. For the collection of data, an electronic recording was carried out, by 1110 of the Operations Center, of all calls and analysis of individual calls related to the psychological effects and the phone calls related to underground economy. The study cites statistics and offers an extensive conceptual analysis of how individual mental health and business behaviours within the social context of lifestyle were affected, in the era of the COVID-19 pandemic.

Keywords: Pandemic, Psychological Effects, Profiteering, Covid-19.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η Ελληνική Εταιρεία Αξιολόγησης (ΕΕΑ) ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2014 με τη μορφή Επιστημονικού Σωματείου και είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Αξιολόγησης. Βασικός σκοπός της είναι η προώθηση μιας κουλτούρας αξιολόγησης που θα συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη, στην ορθολογική αξιοποίηση των πόρων, στην προσέλκυση επενδύσεων, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στη διασφάλιση κοινωνικής συνοχής και, γενικά, στην αποτελεσματικότητα των δημόσιων πολιτικών. Στόχος της είναι η προώθηση της αξιολόγησης ως επιστημονικής μεθόδου ανάλυσης και αξιοποίησης των δυνατοτήτων και ευκαιριών ανάπτυξης, και η δημιουργία μιας πλατφόρμας δημόσιου διαλόγου για την αξιολόγηση.

Περισσότερες πληροφορίες και ανακοινώσεις σχετικά με τις δράσεις της ΕΕΑ αναρτώνται στον ιστότοπο: www.hellenicevaluation.org

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
HELLENIC EVALUATION SOCIETY

www.hellenicevaluation.org